

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – specialiojo ugdymo koordinavimas) magistrantūros
studijų programa

Sandra Valentukevičiūtė

**ŠVIETIMO PAGALBA VAIKŲ SANATORIJŲ IR SANATORINĖSE
MOKYKLOSE BEI SANATORINĖSE KLASĖSE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovė –
prof. dr. Stefanija Ališauskienė*

2017

Magistro darbo santrauka

Magistro darbo tyrimo tikslas – išanalizuoti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse. Suformuluotais tyrimo uždaviniais siekiama atskleisti švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo tvarką sanatorinėse klasėse, išanalizuoti tėvų pasitenkinimą ugdymo ir švietimo pagalbos tęstinumu, įvertinti sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų, specialistų ir ugdytinių tėvų tarpusavio bendradarbiavimą. Nagrinėjami aspektai aktualūs įvairių mokomųjų sričių pedagogams, specialistams, mokinių tėvams bei artimiesiems.

Darbe taikyti teoriniai (mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė), empiriniai (anketinė apklausa raštu ir pusiau struktūruotas interviu) bei statistiniai metodai. Anketinėje apklausoje dalyvavo 103 tėvai, kurių vaikai mokėsi sanatorinėse klasėse. Interviu apklausti 5 įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir 2 specialistai (specialioji ir socialinė pedagogės), dirbantys sanatorinėse klasėse. Tyrimas atliktas N pagrindinės mokyklos sanatorinėse klasėse, kurios įsteigtos Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filiale, N Vaikų reabilitacijos skyriuje.

Atlikus empirinį tyrimą suformuluotos ir darbe pateikiamos šios svarbiausios išvados:

1. Už ugdymo bei švietimo pagalbą sanatorinėse klasėse formaliai atsakinga bendrojo ugdymo mokykla ir mokyklos Vaiko gerovės komisija. Realiai mokinių ugdymo ir ugdymosi poreikių tenkinimo klausimus sprendžia sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai, o individualiuosius ugdymo ir ugdymosi planus tvirtina medicininės reabilitacijos skyriuje dirbantys gydytojai.

2. Mokiniai sanatorinėse klasėse mokosi trumpai, todėl pedagogams ir specialistams reikia greitai, tinkamai ir nuosekliai identifikuoti mokinių gebėjimus ar kylančius mokymosi sunkumus, elgesio, socialines problemas. Mokiniam sunku per trumpą laiką adaptuotis ir tinkamai atsiskleisti naujoje aplinkoje. Siekdami kuo geriau pažinti vaikus ir tinkamai tenkinti jų ugdymosi poreikius, sanatorinių klasių pedagogai ir specialistai į šį procesą siekia įtraukti tėvus, dirbti komandoje su kitais specialistais, palaikyti ryšius su nuolatine ugdymo įstaiga.

3. Tėvai teigiamai vertina galimybę vaikams gauti papildomą medicininę pagalbą, mokymosi tęsimą ir geresnius įvertinimus. Sanatorinėse klasėse pasigendama logopedinės, psichologinės, surdopedagoginės ir tiflopedagoginės pagalbos teikimo. Dalies minimų specialistų paslaugų užtikrina medicininės reabilitacijos skyrius.

4. Sanatorinėse klasėse dirbantys įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir specialistai palaiko bendradarbiavimu grįstus tarpusavio santykius. Dažniausiai kartu sprendžiami įvairūs specialiujų

ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo ir probleminių situacijų sprendimo klausimai. Bendradarbiavimas užtikrina kokybišką ugdymo ir švietimo pagalbos tęstinumą.

5. Pagrindiniai bendradarbiavimo sanatorinėse klasėse motyvai – identifikuoti mokinio gebėjimus ar kylančius sunkumus ir tinkamai suderinti ugdymo ar švietimo pagalbos tęstinumo užtikrinimo klausimus. Sanatorinių klasių pedagoginėje praktikoje bendradarbiavimas su tėvais dažnai būna formalus, todėl turėtų būti stiprinamas.

Esminiai žodžiai: švietimo pagalba, sanatorijos mokykla, sanatorinė mokykla, sanatorinės klasės, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai.

Sandra Valentukevičiūtė

**EDUCATIONAL SUPPORT IN CHILDREN'S SANATORIA, CHILDREN'S
SANATORIUM SCHOOLS AND SANATORIUM CLASSES**

The Master's Degree Thesis

Summary

The aim of the Master Degree Thesis is to analyse the organization and provision of educational support in sanatorium classes. The formulated objectives of the research are aimed to reveal the order of organization and provision of educational support in sanatorium classes, analyse the satisfaction of parents with the continuation of training and educational support, evaluate communication among schoolteachers, who work in sanatorium classes, specialists and parents of the schoolchildren. The discussed aspects are urgent for schoolteachers of various training subjects, specialists, parents and relatives of schoolchildren.

Theoretical (analysis of scientific literature, state and institutional strategic documents), empirical (written survey questionnaire and partially structuralized interview) and statistical methods have been applied in the thesis. 103 parents, whose children studied in sanatorium classes, participated in the survey questionnaire. 5 teachers of various training subjects and 2 specialists (special and social pedagogues), who work in sanatorium classes, have been interviewed. The survey has been organized in sanatorium classes of N lower secondary school, which have been established in N Children rehabilitation division of the branch of Children Hospital of Vilnius University Hospital Santariškės Clinics.

After empirical research the main conclusions have been formulated and presented in the thesis:

1. General education school and the Committee of a Child's Welfare are formally responsible for training and educational support in sanatorium classes. Practically the needs of children training and self-training are solved by teachers and specialists, who work in sanatorium classes, and individual training and self-training plans are approved by the doctors, who work in medical rehabilitation division.

2. Children study in sanatorium classes for a very short period, therefore, pedagogues and specialists have to identify children needs or training difficulties, behaviour, and social problems very quickly, appropriately and coherently. It is difficult for the children to adapt and properly reveal in a new environment during a short period. In order to know children better and appropriately satisfy their training needs, teachers and specialists of sanatorium classes try to

involve parents into this process to work in a team with other specialists, and maintain relations with a constant training institution.

3. Parents positively evaluate a possibility for their children to receive additional medical help, continuation of training and better grades. Sanatorium classes lack logopedia, psychology, surdopedagogical and tiphlopedagogical assistance. Part of the services of the mentioned specialists is provided by medical rehabilitation division.

4. Teachers of various training subjects and specialists, who work in sanatorium classes keep close relations, based on mutual cooperation. Generally, various issues of training and problematic situations of children with special training needs are solved together. Cooperation ensures quality continuation of training and educational support.

5. The main communication motives in sanatorium classes are to identify a student's skills or difficulties and appropriately harmonise issues of continuation of training or educational support. In pedagogical practice of sanatorium classes cooperation with parents is usually formal, therefore, it has to be reinforced.

Key words: educational support, a school of a sanatorium, a sanatorium school, sanatorium classes, schoolchildren with special training needs.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Summary	4
Įvadas	8
1 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBA VAIKŲ SANATORIJŲ IR SANATORINĖSE MOKYKLOSE BEI SANATORINĖSE KLASĖSE: TEORINIS ASPEKTAS	12
1.1. Mokslinė metodologinė koncepcija	12
1.2. Esminių, tyrimo objektą apibūdinančių požymių, sąvokų analizė	13
1.2.1. Lietuvos vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių istorija	13
1.2.2. Nuo integracijos prie inkluzinio ugdymo	16
1.2.3. Sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių vaidmuo įgyvendinant inkluzinį ugdymą	18
1.3. Tyrimo problemos iširtumo analizė	19
1.3.1. Švietimo pagalbos vaikų sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse kontekstas bei apibrėžtis teisiniuose valstybės ir mokyklos dokumentuose	19
1.3.2. Vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių specialistų komandinis darbas bei tarpusavio bendradarbiavimas	21
1.3.3. Vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių specialistų ir mokinių tėvų bendradarbiavimas	23
1.3.4. Mokinių tėvų dalyvavimas organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą vaikams sanatorinėse klasėse	25
1.3.5. Sanatorinių klasių ir pagrindinės mokinio lankomos mokyklos bendradarbiavimas .	26
2 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBA VAIKŲ SANATORIJŲ IR SANATORINĖSE MOKYKLOSE BEI SANATORINĖSE KLASĖSE: EMPIRINIS TYRIMAS	29
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas	29
2.2. Tyrimo dalyviai	32
2.3. Švietimo pagalbos organizavimas sanatorinėse klasėse	36
2.4. Ugdymas ir švietimo pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse	42
2.4.1. Mokinių ugdymas sanatorinėse klasėse	42
2.4.2. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse	45
2.4.3. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse	47
2.4.4. Tėvų nuomonė apie švietimo pagalbos teikimą sanatorinėse klasėse	48

2.5. Ugdymo dalyvių bendradarbiavimas teikiant švietimo pagalbą mokiniams sanatorinėse klasėse	51
2.5.1. Pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas	51
2.5.2. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas	53
Išvados	59
Sanatorinių klasių veiklos tobulinimo gairės	61
Literatūra	63
Priedai	71

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad mokytis, gauti tinkamą išsilavinimą ir pakankamą žinių kiekį yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Hallahan ir Kauffman (2003) nurodo, kad mokslas, švietimas bei nuolatinis tobulėjimas neabejotinai tampa pilnaverčio asmens, darnios visuomenės ir sėkmingos valstybės ateities kūrimo pagrindas. Spartus šiuolaikinės visuomenės kitimas, išskylantys asmeninių savybių, vertybinių nuostatų ar gebėjimų skirtingumai sąlygoja ugdymo visapusiškumo ir pritaikomumo poreikį skirtingų gebėjimų turintiems mokiniams (Miltenienė, 2005). Autorė atkreipia dėmesį į tai, kad specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) apibrėžtis paskatino mokyklos, švietimo, ugdymo ir ugdymosi sampratų kaitą. Europos specialiojo ugdymo plėtotos agentūra (2012) patikslina, kad sparčiai augant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičiui specialiojo, bendrojo ugdymo ir stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigų mokyklose ir klasėse didžiausiu prioritetu tampa visokeriopas švietimo pagalbos sistemos tobulinimas. Ruškus (2001), Kasparavičienė, Sabaliauskienė, Rimkienė (2002) akcentuoja, kad mokymo ir mokymosi užtikrinimo visiems mokiniams aspektas leido išryškėti siekiui pagal turimas galimybes tobulinti švietimo sistemą ir eiti inkluzinio ugdymo link.

Kiliuvienė (2004), Kyriazopoulou, Weber (2009), Ališauskas, Kaffemanienė ir kt. (2011) nurodo, kad inkluzinis švietimas – tai nuolat kintantis procesas. Sparčiai inkluzinio švietimo plėtrai kone didžiausią postūmį turėjo 92 pasaulio šalių Salamankos deklaracijos (1994) pasirašymas. Deklaracijoje ryškiausiai atsispindėjo specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo reformos principai, politika ir praktika. Tuo laikotarpiu Lietuvoje buvo leidžiami nauji ir vienas kitą papildantys dokumentai¹, kurie padėjo palaipsniui pereiti prie dabartinės inkluzinio ugdymo apibrėžties. Šiuo metu Lietuvoje pagrindiniai specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo klausimai yra plėtojami valstybės švietimo dokumentuose².

Inkluzinio ugdymo raidą, svarbą ir principus nagrinėjo Lietuvos (Vijeikienė, Vijeikis, 2000; Ruškus, 2002; Kiliuvienė, 2004; Ambrukaitis, 2005; Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis,

¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991); Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (1991); Lietuvos Respublikos konstitucija (1992); Švietimo kolegijos nutarimas dėl pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių vaikams bendrojo ugdymo įstaigose tvarkos aprašas (1993); Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1998).

² Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (2005); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas (2011); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Minimieji valstybiniai dokumentai yra inkluzinio ugdymo ir pačios inkluzijos pamatas mūsų valstybėje.

Kaffemanienė, Melienė, Miltenienė, 2011 ir kiti) bei užsienio (Fullan, 1998; Dettmer, Dyck, Thurson, 1999; Daniels, Stafford, 2000; Kyriazopoulou, Weber, 2009 ir kiti) autoriai. Įvairioje mokslinėje literatūroje ir valstybiniuose strateginiuose dokumentuose akcentuojama, kad sparti inkluzinio ugdymo plėtra Lietuvoje išryškino kvalifikuotų specialistų poreikį, pedagogų nuostatų kaitą, glaudesnę tarpusavio bendradarbiavimo ir komandinio darbo siekiamybę, ryšių su mokinių tėvais palaikymą.

Bėgant laikui sparčiai tobulėjo įvairios ugdymo įstaigos, todėl stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose (ligoninėse ir sanatorijose) įsteigtose mokyklose, kurios tuo metu rėmėsi integracijos principais, buvo pradėti ugdyti SUP turintys mokiniai. Karvelis (2003) nurodo, kad pastarųjų mokyklų steigimas buvo ypatingai svarbus siekiant užtikrinti pilnavertišką negalių ar sveikatos problemų turinčių mokinių ugdymą ir sveikatos gerinimą. Nepaisant to, švietimo pagalbos organizavimas ir teikimas stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose (ligoninėse, sanatorijose) esančiose mokyklose ir klasėse mažai tyrinėtas. Sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse taip pat privalo būti garantuojamas kokybiškas bei visapusiškas kiekvieno vaiko ugdymas. Į pastarąsias mokyklas ir klases atvyksta mokytis mokiniai iš visos Lietuvos, turintys įvairių sutrikimų, negalių, laikinų sveikatos ar funkcionavimo problemų. Dauguma jų turi nustatytus SUP, todėl jiems turi būti teikiama kvalifikuota švietimo pagalba³.

Tyrimo problema apibrėžta tokiais **probleminiais klausimais**: Kaip organizuojama ir teikiama švietimo pagalba sanatorinėse klasėse? Kaip sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai bendradarbiauja organizuodami ir teikdami švietimo pagalbą mokiniams bei jų šeimoms? Kaip tėvai vertina švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse? Ar tėvus tenkina pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas bei vaikams teikiama švietimo pagalba? Kaip tobulinti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse? Pastarieji klausimai ir problema itin aktuali įvairių mokomųjų sričių pedagogams, specialistams (socialiniams ir specialiesiems pedagogams, logopedams, psichologams ir kt.), mokiniams, jų tėvams bei artimiesiems.

Tyrimo objektas – švietimo pagalbos organizavimas ir teikimas vaikų sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą vaikų sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse.

³ Švietimo pagalba teikiama vadovaujantis psichologinės, socialinės ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašais. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/specialusis-ugdymasis-mokymosi-ir-svietimo-pagalba> (Žiūrėta 2016-12-12). Šiame magistro darbe analizuojama socialinės ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas.

Uždaviniai:

1. Pateikti švietimo pagalbos organizavimo bei teikimo vaikų sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse teorinę analizę.
2. Atskleisti švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo tvarką sanatorinėse klasėse.
3. Išanalizuoti tėvų nuomonę, susijusią su švietimo pagalbos organizavimu ir teikimu sanatorinėse klasėse.
4. Atskleisti pedagogų ir specialistų tarpusavio bendradarbiavimą organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą mokiniams besimokantiems sanatorinėse klasėse.
5. Įvertinti bendradarbiavimą tarp sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų, specialistų ir ugdytinių tėvų.
6. Pateikti švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo sanatorinėse klasėse tobulinimo gaires.

Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 110 dalyvių: anketinės apklausos metu buvo apklausti 103 tėvai, kurių vaikai tam tikrą laikotarpį mokėsi sanatorinėse klasėse; interviu metu buvo apklausti 5 pedagogai ir 2 specialistai (specialioji ir socialinė pedagogės) dirbantys sanatorinėse klasėse. Tyrimas atliktas N pagrindinės mokyklos⁴ Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, N Vaikų reabilitacijos skyriaus sanatorinėse klasėse, 2016 m. spalio – lapkričio mėn.

Tyrimo metodologija. Šiame magistro darbe analizuojamos mokslinės metodologinės koncepcijos, kurios yra susijusios su švietimo pagalbos organizavimu ir teikimu SUP turintiems mokiniams. Magistro darbas yra grindžiamas progresyvistinio ugdymo, ekologiniu – sisteminiu požiūriu ir šiuolaikinės humanistinės teorijos pagrindais.

Tyrimo ir duomenų apdorojimo metodai. Tyrimui atlikti buvo naudota mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė; anketinė apklausa raštu; pusiau struktūruotas interviu. Tyrimo rezultatų apdorojimui buvo naudota Microsoft Office Excel programa (atsakymų variantų pasirinkimo vienetiniam ir procentiniam dažniui nustatyti) ir turinio analizė.

Pagrindinės sąvokos:

- **Sanatorijos mokykla** – mokykla, skirta mokiniams, atvykusiems gydytis į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, toliau mokytis pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, joje taikant sveikatą tausojančią dienos režimą⁵.

⁴ Siekiant nepažeisti tyrimo etikos magistro darbe informacija apie tyrimo dalyvius koduota. Visi tikslūs tyrimo dalyvių duomenys magistro darbo vadovei yra žinomi.

⁵ *Dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo*. 2011 m. birželio 29 d. Nr. 768. Prieiga per internetą: [https://www.smm.lt/uploads/lawacts/nutarimai/2011-06-29-768\(1\).htm](https://www.smm.lt/uploads/lawacts/nutarimai/2011-06-29-768(1).htm) (Žiūrėta 2015-11-04).

- **Sanatorinė mokykla** – mokykla, skirta vaikams, kuriems dėl ligos ar patologinės būklės reikia ilgalaikio (vienerių ir daugiau metų) sveikatą tausojančio dienos režimo. Pastarojoje mokykloje mokoma pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Mokykla įsikūrusi šalia medicininės reabilitacijos ar sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigos taip pat suteikia mokiniams ugdymo tęstinumo paslaugas⁶.
- **Sanatorinės klasės** – klasė, skirta mokiniams, atvykusiems gydytis į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, toliau mokytis pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas, joje taikant sveikatą tausojantį dienos režimą. Pastarąsias klases steigia tam tikro miesto bendrojo ugdymo mokyklos⁷.
- **Specialieji ugdymosi poreikiai (SUP)** – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių⁸.
- **Švietimo pagalba** – specialistų teikiama pagalba mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą⁸.
- **Inkluzinis ugdymas** – tai procesas, kuriame, toleruojant visų besimokančiųjų skirtybes, siekiama aktyvaus ugdytinių dalyvavimo mokymosi veikloje, kultūriniame ir socialiniame bendruomenės gyvenime⁸.

Magistro darbo struktūra. Šį magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (102 šaltiniai), priedai. Prieduose pateikiama: mokymosi sanatorinėse klasėse sutartis skirta vaikams iki 14 metų (1 priedas), mokymosi sanatorinėse klasėse sutartis skirta 14 ir vyresnio amžiaus vaikams (2 priedas), pažyma apie mokymąsi tam tikroje ugdymo įstaigoje (3 priedas), mokymosi pasiekimų sanatorinėse klasėse pažymos (4 priedas), pusiau stuktūrizuotas interviu klausimynas pedagogams (5 priedas), pusiau struktūrizuotas interviu klausimynas specialiajai pedagogei (6 priedas), pusiau struktūrizuotas interviu klausimynas socialinei pedagogei (7 priedas), anketa tėvams (8 priedas). Tyrimo duomenis iliustruoja 16 paveikslų ir 5 lentelės. Darbo apimtis – 71 puslapis.

⁶ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo. 2004 m. Birželio 14 d. Nr. 746. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DEADE7A86DEB/TAIS_395557 (Žiūrėta 2015-11-04).

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl klasių paskirčių klasifikatoriaus patvirtinimo. 2013 m. rugsėjo 11 d. Nr. V-856. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6868F3E8A436> (Žiūrėta 2015-11-04).

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281. Prieiga per internetą: http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf (Žiūrėta 2015-11-04).

1 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBA VAIKŲ SANATORIJŲ IR SANATORINĖSE MOKYKLOSE BEI SANATORINĖSE KLASĖSE: TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Mokslinė metodologinė koncepcija

Šiame magistro darbe analizuojamos mokslinės metodologinės koncepcijos, kurios yra susijusios su švietimo pagalbos organizavimu ir teikimu SUP turintiems mokiniams. Magistro darbas yra grindžiamas progresyvistinio ugdymo, ekologiniu – sisteminiu požiūriu ir šiuolaikinės humanistinės teorijos pagrindais.

Progresyvistinio ugdymo koncepcija. Ozmon ir Craver (1996) teigimu, pastaroji koncepcija išryškina skirtumų pripažinimo svarbą priimant kiekvieną mokinį kaip vertingą ir lygų, nepaisant tam tikrų gebėjimų, poreikių ar kultūros skirtumų. Pastarojo aspekto pasekoje yra sparčiai plėtojama inkluzinio ugdymo idėja. Bitinas (2000) teigia, kad šios koncepcijos pagrindu yra palaikomas laisvas mokinio noras bei apsisprendimas, kokių dalykų mokytis ar gebėjimų siekti, gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo ateitį ar tolimesnę veiklą. Autorius akcentuoja, jog mokinių kritiškumas ir socialinis supratingumas leidžia jiems efektyviai dalyvauti bendruomeniniame gyvenime, padeda įgyti nepamainomų bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių. Pedagogo misija – palankių sąlygų sudarymas ugdytinių individualiai patirčiai kaupti ir brandinti. Šios ugdymo koncepcijos atveju tėvai pripažįstami kaip tiesioginiai ugdymo proceso dalyviai. Bitinas (2000) pabrėžia, kad tėvai kartu su pedagogais, sprendžia vaikų ugdymo turinio, rezultatų įprasminimo klausimus. Ši aptarta ugdymo koncepcija padėjo analizuoti bendradarbiavimo klausimus, kurie itin svarbūs organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą SUP turintiems mokiniams.

Sistemų teorija ir ekologinis – sisteminis požiūris. Vienas iš pagrindinių ekologinės sisteminės teorijos pradininkų Bronfenbrenner (1979) žmogų ir jo aplinką apibrėžia kaip labai sudėtingą sistemą, kurioje glaudžiai susipynę biologiniai, pažintiniai, emociniai ir socialiniai elementai. Ekologinis – sisteminis požiūris leidžia mokinio ir jo šeimos raidą analizuoti sistemiškai, atsižvelgiant į platesnį kontekstą (Horwath, 2000). Šis modelis padeda pastebėti visus vaikui svarbius asmenis ir jų santykius, bei leidžia numatyti, kaip efektyviai paminėtus asmenis įtraukti į vaiko ugdymą. Šie aspektai itin svarbūs ankstyvajame SUP turinčių mokinių ugdyme, kada artimųjų buvimas šalia, palaikymas, paskatinimas yra itin svarbus ir leidžia vaikui jaustis saugiai. Bronfenbrenneris (1979) išskiria šiuos pagrindinius ekologinio – sisteminio modelio principus: žmogaus raida vertinama atsižvelgiant į aplinką; skirtingos aplinkos formuoja vaiko ir šeimos raidą; kiekviena aplinka turi rizikos ir apsaugos veiksnių, kurie padeda arba

trikdo vystymąsi; tarp individo ir aplinkos vyksta abipusės sąveikos, kurios formuoja kompleksinę reakcijų grandinę; individai ir šeimos nuolat keičiasi ir vystosi; stresas, jo įveikimas ir adaptacija yra normalūs raidos procesai. Į šiuos principus privalo atsižvelgti visi su vaiku dirbantys pedagogai ir specialistai. Vertinant mokinio poreikius ir teikiant jam pagalbą, tampa labai svarbus pačių mokinių požiūris ir dalyvavimas bei jų tėvų įsitraukimas. Ekologinis – sisteminis modelis leidžia geriau pažinti vaiką ir jo šeimą bei jų poreikius, įtraukti juos į ugdymo procesą, efektyviau organizuoti ir teikti švietimo pagalbą.

Humanistinė teorija. Bitino (2000) teigimu, šiuolaikinės humanistinės ugdymo teorijos ištakos yra ne tiek filosofinės, kiek psichologinės. Humanistinės psichologijos pradininkai Maslow (1959) ir Rogers (1969) kaip pagrindinę mintį akcentuoja tai, jog svarbiausias asmenybės bruožas – jos drąsus veržimasis į ateitį ir nuolatinis siekis laisvai realizuoti savo gebėjimus. Lapeškieienė (1996) ir Morkūnienė (2002) plačiai analizuodamos humanistinio ugdymo mokykloje svarbą teigia, kad šia idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti patiems mokiniams suprasti savo poreikius ir taip nejučiomis skatinti jų asmenybinę sklaidą. Autorės pabrėžia, kad tuo pat metu pedagogas sąveikaudamas su mokiniais privalo įsivaizduoti save jo padėtyje, jausti jo patiriamus išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti, padedant ieškoti bei surasti savo kelią. Maslow (2006), vadovaudamasis savo sudaryta žmogaus poreikių hierarchija teigia, kad kiekvienas žmogus yra unikalus individas, turintis įgimtą norą patenkinti savo asmeninius poreikius, kurie padeda išlaikyti biologinę ir psichologinę pusiausvyrą. Šių poreikių tenkinimas išlieka aukščiausia siekiamybe.

Humanistinės metodologinės koncepcijos pagrindu yra akcentuojamas požiūris į kiekvieną asmenybę kaip į laisvą, savarankišką, visapusišką, kritiškai mąstančią būtybę, galinčią realiai suvokti savo poreikius ir aktyviai realizuoti turimus gebėjimus (Juodaitytė, 2003). Bitinas (2000) teigia, kad svarbiausias pedagogų vaidmuo – suteikti savo mokiniams laisvę, padėti ugdyti ir realizuoti savo turimus gebėjimus, bendradarbiauti su mokiniu planuojant jo ugdymo veiklą, skatinti jo aktyvumą ir suteikti atsakomybę už jo veiklos rezultatus.

Apibendrinant galima teigti, kad pasirinktas teorinis metodologinis pagrindas orientuoja į kiekvieno ugdytinio poreikių tenkinimą inkluzinio ugdymo kontekste. Labiausiai pabrėžiama paties ugdytinio teisė aktyviai dalyvauti procese, kuriame priimami atsakingi sprendimai, susiję su jo ugdymusi.

1.2. Esminių, tyrimo objektą apibūdinančių požymių, sąvokų analizė

1.2.1. Lietuvos vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių istorija

Karvelio (2003) teigimu, pirmosios mokyklos raidos sutrikimų turintiems vaikams pradėtos steigti nuo 1805 metų. Tais pačiais metais buvo įsteigta pirmoji kurčiųjų mokykla Vilniuje. Autorius pabrėžia, kad įvairūs caro draudimai, okupacijos bei propagandos neleido plačiau ar greičiau vystyti šiems elementams. Dėl pastarosios priežasties, kiek aktyviau steigti kitas internatines mokyklas skirtas vaikams, turintiems regos, klausos, intelekto, kalbos ir kalbėjimo, judėjimo ir atramos ar kompleksinių sutrikimų buvo pradėta tik nuo 1940 metų. Autorius pastebi, kad mokyklos buvo steigiamos visoje Lietuvoje, todėl vaikams ir jų tėvams tapo vis labiau prieinamas švietimas. Karvelis (2003), Aidukienė ir Labinienė (2003) nurodo, kad labai didelį poveikį minimiems aspektams turėjo 1958 metais įsteigta specialiosios pedagogikos specialybė. Ši specialybė pirmiausiai pradėta įgyvendinti Vilniaus pedagoginiame institute (dabar – Lietuvos Edukologijos universitetas), o vėliau Šiaulių pedagoginiame institute (dabar – Šiaulių universitetas). Minimam laikotarpiu buvo pradėtos steigti ir pirmosios vaikų reabilitacijos sanatorijos, sanatorijos ir sanatorinės mokyklos.

Remiantis įvairiais vaikų reabilitacijos sanatorių dokumentuose deklaruojamais duomenimis, pastebima, kad pirmosios tokios sanatorijos savo veiklą pradėjo gana anksti: Druskininkuose vaikų reabilitacijos sanatorija „Saulutė“ savo veiklą pradėjo nuo 1953 metų, Kačerginėje vaikų sanatorija „Žibutė“ įkurta 1962 metais, Palangoje vaikų sanatorija „Palangos Gintaras“ įkurta 1990 metais. Lietuvoje šiuo metu veikia ir daugiau vėliau įsteigtų vaikų reabilitacijos sanatorių. Paminėtose sanatorijose palaipsniui buvo steigiamos ir mokyklos, kurios padėjo užtikrinti ne tik vaikų sveikatos būklės gerinimą, bet ir nenutrūkstanti ugdymąsi.

Plačiau išanalizavus vienos iš anksčiausiai pradėjusios savo veiklą vaikų reabilitacijos sanatorijos archyvinius rankraščius⁹, pastebėti dideli sanatorijos ir joje įsteigtos mokyklos pokyčiai. Veiklos pradžioje sanatorijoje buvo gydomi, o mokykloje mokomi vaikai, sergantys nervų, sąnarių, virškinimo trakto, širdies, plaučių, ortopedinėmis – traumatologinėmis, atramos judamojo aparato ligomis bei psichikos ir elgesio sutrikimais. Šiuo metu ši sąrašą papildė kraujotakos, kvėpavimo, ausų, nosies, gerklės, odos, akių, inkstų, endokrininės ligos. Šaltiniuose pateikta informacija rodo, kad dar 1953 metų žiemą, vos pradėjusi savo veiklą, sanatorija sulaukė pusšimčio vaikų. Tuomet mokytojai mokė vaikus salėje, kur keturi kampai lyg atstojo klases. Trūko pedagogų, todėl kiekvienas iš jų dėstė po kelis mokomuosius dalykus. Valentukevičius (2004) prisimena, kad 1958 metais sanatorija persikėlė į naujas erdvesnes patalpas, o šalia jos pradėtas statyti priestatas, kuris buvo pavadintas sanatorijos mokykla. Tik po

⁹ Įvairūs nuotraukų albumai su ranka rašytais priedais; vietinėje spaudoje išspausdinti straipsniai; veikimo pradžioje, eigoje ir dabartiniu laikotarpiu išleisti lankstinukai; keletas nuo veikimo pradžios išlikusių dokumentų. Šie rašytiniai šaltiniai rasti N vaikų reabilitacijos sanatorijos bibliotekoje.

penkerių metų (1963 metais) prie sanatorijos buvo pabaigtas statyti minimas priestatas ir atidaryta aštuonmetė mokykla, kurioje mokiniai galėjo įprastomis sąlygomis mokytis klasėse. Dokumentuose įvardijami 23 tuomet dirbę pedagogai. 1972 metais mokykla pradėjo veikti oficialiai, buvo patvirtintos mokytojų pareigybės, o jos statusas pasikeitė į devynmetę.

Tuo metu į sanatoriją pagerinti savo sveikatos būklę atvykdavo vaikai nuo 1,5 iki 16 metų. Jie čia praleisdavo po 2 mėnesius, todėl tai reikalavo didelio jų užimtumo, pramogų ir įvairesnės veiklos. Archyvuose rankraščiuose rastos fotografijos byloja, kad pedagogai organizavo įvairius renginius (šokių vakarai, eilėraščių deklamavimo konkursai, šachmatų varžybos) ir steigė būrelius (dainavimo, rankdarbių, sporto, drožinėjimo). Vaikai sanatorijoje tam tikrą laikotarpį gyvendavo be tėvų, todėl mokykloje dirbo ir didelis būrys auklėtojų. Valentukevičius (2004) teigia, kad 1998 metais mokykloje jau dirbo 68 pedagogai, iš kurių 62 buvo įgiję aukštąjį išsilavinimą. Pedagogai mokė mokinius kalbų, matematikos, menų, fizikos, biologijos. Psichologų, logopedų, specialiųjų pedagogų ir kitų švietimo pagalbos specialistų paslaugas mokiniai gaudavo pačioje sanatorijoje, todėl įvardintų sričių specialistai mokykloje nedirbo.

Sumažėjęs atvykstančių vaikų skaičius ir nepakankamos lėšos lėmė įvairias pertvarkas sanatorijoje. Apie 2012 metus pertvarkos ypač palietė minimą sanatorijos mokyklą. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį buvo panaikinta atskira sanatorijos mokykla, o mokiniams ugdymo paslaugas pradėjo teikti dvi skirtingos savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklos. Vienos iš paminėtų savivaldybės mokyklų 2014-2016 metų strateginio veiklos plano¹⁰ analizė rodo, kad 2012 metais vaikai buvo pradėti mokytis naujose klasėse, kurios įrengtos medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo asmens sveikatos priežiūros įstaigos patalpose. Klasės dėl greitai kintančio vaikų skaičiaus yra jungtinės (1 – 2, 3 – 4 ir kt.).

Valstybinių dokumentų¹¹ analizė leidžia daryti prielaidą, kad šiuo metu yra steigiamos sanatorinės klasės įvairiose medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigose. Toks pasirinkimas padeda taupyti lėšas ir yra patogus, nes su vaikais dirba kvalifikuoti ir ilgametę darbo patirtį turintys įvairių sričių pedagogai ir specialistai.

Remiantis keletu kitų vaikų sanatorinių mokyklų dokumentuose deklaruojamais duomenimis pastebėta, kad šios įstaigos savo veiklą pradėjo taip pat gana anksti: Kulautuvos

¹⁰ *N mokyklos 2014 – 2016 m. strateginis veiklos planas*. 2014 m. kovo 19 d. Nr. VI-66. Prieiga per internetą: http://www.saulesmokykla.lt/saugykla/failai/VEIKLA/Dokumentai/Strateginis_veiklos_planas.pdf (Žiūrėta 2016-05-20).

¹¹ *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl savivaldybių sanatorijų mokyklų (sanatorijų klasių), skirtų šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, kurioms 2016 metais bus skiriama ūkio lėšų iš Lietuvos Respublikos valstybinės biudžeto, sąrašo tvirtinimo*. 2015 m. spalio 9 d. Nr. V-1058. Prieiga per internetą: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VdjpnVo9WDMJ:https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/1320_066018f2f9de670d45ee6872e409d7df.docx+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (Žiūrėta 2016-05-20).

sanatorinė mokykla įkurta 1962 metais, Šiaulių sanatorinė mokykla įsteigta 1970 metais, Elektrėnų sanatorinė mokykla savo veiklą pradėjo nuo 1997 metų. Visos šios sanatorinės mokyklos savo veiklą tęsia iki šiol, nors kai kurios yra pakeitusios savo veiklos prioritetus.

Remiantis Karvelio (2003) pateiktais duomenimis apie vieną iš paminėtų sanatorinių mokyklų pastebima, kad, pradėjusi savo veiklą, mokykla priimdavo gydyti ir mokyti vaikus sergančius skolioze. Remiantis mokyklos internetinėje svetainėje deklaruojamais duomenimis, pastebima, kad šiuo metu mokykloje gydymo ir mokymo paslaugas gali gauti vaikai, sergantys stuburo osteochondropatija, turintys krūtinės ląstos deformacijas. Anuomet ir dabar mokykloje ugdomi 7 – 17 metų vaikai, dirbama pagal bendrojo ugdymo programas. Nuo pirmųjų mokyklos veiklos metų į ją gydytis ir mokytis gali atvykti vaikai iš visos Lietuvos.

Apibendrinant galima teigti, kad sanatorijų ir sanatorinės mokyklos keičiasi. Vaikai šiuo metu sanatorijos, sanatorijų mokyklose ir sanatorinėse klasėse mokosi trumpiau, ugdymo ir gydymo paslaugos yra teikiamos esant įvairesnėms ligoms ir/ar sutrikimams, vaikų užimtumu rūpinasi sanatorijoje dirbantys užimtumo specialistai ir auklėtojai, vaikai į sanatorijas gali atvykti su slaugančiais asmenimis.

1.2.2. Nuo integracijos prie inkluzinio ugdymo

Inkluzinio ugdymo raidos Lietuvoje analizė leidžia daryti prielaidą, kad „švietimo visiems“ idėjos ištakomis galima laikyti visuotinę žmogaus teisių deklaraciją (1948), kurioje nurodoma, kad kiekvienas žmogus turi teisę į mokslą. Pasak Kiliuvienės (2004), Kyriazopoulou, Weber (2009), Ališausko (2011), Aidukienės (2014), inkluzinis švietimas – tai nuolat kintantis procesas. Nuolat besikeisdamas ir įgaudamas vis naujesnių pavidalų šis procesas tebesitęsia ligi šiol. Autoriai nurodo, kad daugelis valstybių nuolat peržiūri ir atnaujina savo teisės aktus, siekdamas pašalinti kliūtis inkluziniam švietimui plėtotis. Kasparavičienė, Sabaliauskienė, Rimkienė (2002), Ališauskas, Ališauskienė ir kt. (2011) pabrėžia, kad visapusiškas specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių įtraukimas į bendrojo ugdymo grupes ir klases yra vienas iš pagrindinių demokratiškos visuomenės požymių.

Ruškaus (2001) teigimu, integruoti negalią turinčius asmenis į visuomenę pradėta jau septintajame dešimtmetyje, o šiuo metu jau pastebimi dideli šio proceso rezultatai. Hallahan, Kauffman (2003) nurodo integracijos pradininkų didžiavimąsi, kad dėl jų plačios veiklos sumažėjo negalią turinčių mokinių, gyvenančių ugdymo įstaigose, taip pat specialiųjų ugdymą gaunančių moksleivių, besimokančių specialiosiose mokyklose ar specializuotose klasėse. Šie aspektai tuo metu neretai sukeldavo specialistų diskusijas. Pastaruoju metu taip pat pasigirsta

diskusijų, susijusių su integruoto ir inkliuzinio ugdymo sąvokų skirtumais. Neretai šios sąvokos tapatinamos ir vartojamos sinonimiškai. Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis ir kt. (2011) pastebi, kad sąvokų ir koncepcijų pokyčiai iš dalies liudija apie inkliuzinio ugdymo idėjos raidą Lietuvoje. Autoriai nurodo, kad nuo specialiojo ugdymo, integracijos ir integruoto ugdymo Lietuva žengė link inkliuzinio ugdymo ir inkliuzijos.

Stubbs (2008) teigimu, specialusis ugdymas tiek užsienio šalyse, tiek Lietuvoje buvo pirmasis žingsnis inkliuzijos link. Autoriaus teigimu, buvo laikomasi nuostatos, kad egzistuoja atskira asmenų grupė, kitaip tuo metu dar vadinama „specialiųjų poreikių vaikais“. Autorius pastebi, kad tuomet buvo laikomasi nuomonės, kad problema yra pats mokinys ir jo specifiškumas. Dėl to vietoje pagalbos mokiniui buvo siekiama jį padaryti „normaliu“. Stubbs (2008), Aidukienės, Labinienės (2003), Gribačiausko, Merkio (2003) teigimu, šios nuostatos vyravo gana ilgai, kol buvo pereita prie integracijos sampratos. Pasak Stubbs (2008), anksčiau klasėse su SUP turinčiais mokiniais dirbdavo specialieji pedagogai. Ališauskas, Ališauskienė ir kt. (2011) pastebi, kad integruotam ugdymui buvo būdingi tokie požymiai: orientuojamasi į vaiko individualius, bet ne į sisteminius pokyčius; integracijos procesas labiau siejamas su fiziniu mokinio buvimu bendrojo ugdymo mokykloje; mokytojų padėjėjai savo pagalbą skiria SUP turinčiam mokiniui, bet ne visai klasės aplinkai; integruotas į bendrojo ugdymo klasę mokinys neretai sulaukia mažai pagalbos arba ją gauna labai individualią; integruotas ugdymas dažnai buvo orientuojamas į nedidelių SUP turinčių mokinių grupę. Pasak Stubbs (2008) ir Mažylienės (2011), minimi aspektai panašūs į specialųjį ugdymą, tačiau lyginant su pastaraisiais jie jau tobulėjo ir tapo tarsi pirmaisiais žingsniais inkliuzinio ugdymo link.

Inkliuzinis ugdymas svarbus todėl, kad jame toleruojami visų besimokančiųjų gebėjimai ir siekiama aktyvaus jų dalyvavimo mokymosi veikloje, kultūriniame ir socialiniame bendruomenės gyvenime (UNESCO, 2005). Remiantis Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros (2009) duomenimis, inkliuzinio ugdymo pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymą visiems SUP ir negalių turintiems mokiniams, pripažįstant ir besąlygiškai gerbiant jų įvairovę. Minimas vaikų poreikių pripažinimas suteikė galimybę pedagogams ir visuomenei kitaip pažvelgti į SUP turinčius mokinius. Gevorgianienė ir Zaikauskas (2007) remdamiesi Hornby (1999) pateiktais duomenimis, išskyrė septynis sėkmingos inkliuzijos veiksnius: specialistų bendradarbiavimas tarpusavyje, tinkama ir gerai veikianti vertinimo sistema, adekvati parama pedagogams ir mokiniams, pakankamas finansavimas, visapusiškas tėvų dalyvavimas ugdymo procese, veiksmingas programų individualizavimas, sėkmingas mokymo veiklų tobulinimas.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991) ir neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme (1991) buvo apibrėžiamas moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ar negalių ugdymo klausimas. Įstatymuose nurodoma, kad visi negalių turintys mokiniai turi teisę būti ugdomi, nesvarbu, koks jų negalės ar darbingumo lygis. Pabrėžiama, kad negalių ar SUP turintys mokiniai gali būti ugdomi mokyklose ir kitose įstaigose, kuriose teikiamos ugdymo paslaugos, atsižvelgiant į jų specialiuosius ugdymosi poreikius, sugebėjimus ir fizinę bei psichinę būklę. Pastarieji dokumentai tapo pirmaisiais labai svarbiais dokumentais padedančiais įgyvendinti visų mokinių kokybišką ugdymą. Nuolatinis valstybės siekis tobulinti švietimo sistemą vedė inkliuzinio ugdymo link.

Švietimo kolegijos nutarime (1993) buvo nurodoma, kad SUP turintys mokiniai gali mokytis įprastose arba specialiosiose klasėse. Šis pasirinkimas priklausė nuo mokinio tėvų ir vaiko ugdymosi poreikių ar negalės lygio. Kiek vėliau priimtas specialiojo ugdymo įstatymas (1998), kuriame detaliai aprašoma specialiojo ugdymo sistemos sandara, valdymo bei specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo, papildomo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindai. Šis įstatymas siūlė pačią švietimo sistemą grįsti lygių galimybių, integracijos, decentralizacijos, visuotinio, tęstinumo, prieinamumo ir lankstumo, ugdymo funkcionalumo principais.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011) įteisino inkliuzinį ugdymą Lietuvoje. Įstatyme apibrėžiamas ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas. SUP turinčių mokinių ugdymui svarbūs ir kiti dokumentai, tokie kaip: mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo¹² ir mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius¹³ tvarkos aprašai. Šiuo metu šie dokumentai yra inkliuzinio ugdymo pamatas mūsų valstybėje. Apibendrinant dešimtmečius trukusius švietimo sistemos pokyčius nuo specialiojo ugdymo iki inkliuzijos, labai svarbu pastebėti ir teigiamą visuomenės vertybinių nuostatų kaitą.

1.2.3. Sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių vaidmuo įgyvendinant inkliuzinį ugdymą

¹² Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas. 2011 m. Rugsėjo 30 d. Nr. V-1795. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=408141&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2016-04-20).

¹³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas. 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404013 (Žiūrėta 2016-04-20).

Mažylienės (2011) teigimu, inkluzinis ugdymas įmanomas tik tada, kai švietimo sistema yra lanksti ir atsižvelgia į mokinių ugdymosi poreikių įvairovę. Geležinienė, Vasiliauskienė, Vyšniauskienė (2010) pabrėžia, kad SUP turintys mokiniai neretai šalia įvairių mokymosi sunkumų turi ir sveikatos, emocinių, elgesio sunkumų. Tuo tarpu neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme (2004) nurodoma, kad medicininės reabilitacijos paslaugos yra skirtos asmens funkcinei būklei maksimaliai pagerinti, sveikatos būklei stabilizuoti ir fiziniam bei socialiniam savarankiškumui atkurti. Pastarajame įstatyme pabrėžiama, kad visiems mokiniams medicininės reabilitacijos paslaugos privalo būti teikiamos kartu su ugdymo paslaugomis.

Ališausko, Kaffemanienės ir kt. (2011) atliktas tyrimas patikslino, kad dažniausiai SUP turintiems mokiniams reikalinga ne tik specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo) pagalba, bet ir papildomos sveikatos gerinimo paslaugos. Būtent todėl sanatorijų, sanatorinių mokyklų ir sanatorinių klasių veikla užima itin svarbią vietą inkluzinio ugdymo procese. Mokiniai turintys SUP ir sveikatos problemų sanatorijų, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse gali gauti ugdymo paslaugas ir sveikatos gerinimo procedūras. Daugumoje minimų įstaigų vaikai ugdomi visapusiškai, taikant kompleksinę pagalbą. Survutaitė (2015) teigia, kad sanatorijų, sanatorinių mokyklų ir sanatorinių klasių vieta švietimo sistemoje įgyvendinant inkluzinį ugdymą yra labai svarbi.

Apibendrinant svarbu akcentuoti, kad sanatorijų bei sanatorinėse mokyklose ir klasėse siekiama užtikrinti ugdytinių sveikatos būklės stabilizavimą bei gerėjimą, aktyvų dalyvavimą mokymosi veikloje, kultūriniame bei socialiniame bendruomenės gyvenime.

1.3. Tyrimo problemos iširtumo analizė

1.3.1. Švietimo pagalbos vaikų sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse kontekstas bei apibrėžtis teisiniuose valstybės ir mokyklos dokumentuose

Švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą vaikų sanatorijų, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse apibrėžia teisiniai valstybės dokumentai¹⁴. Pastarosios mokyklos ir klasės privalo vadovautis pagrindiniais bendrojo ugdymo mokykloms skirtais dokumentais, nors juose ir nėra nurodoma, kaip pritaikyti bendras nuostatas darbui stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Tam tikrais atvejais minimus bendruosius dokumentus pedagogas privalo

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: mokymosi formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas (2012); Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: mokinių mokymo organizavimas ligoninėse ir sanatorijos mokyklose (2015).

kiek pakoreguoti ar pritaikyti pagal savo veiklas. Nepaisant to, darbo specifika bendrojo ugdymo, specialiosiose ar medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigų mokyklose ir klasėse skiriasi. Šiuo atveju pasigendama tam tikros konkretnės informacijos ir aiškesnio reglamentavimo.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) bei mokymosi formų ir mokymo organizavimo tvarkos apraše¹⁵ nurodoma, kad vaikui dėl ligos ar patologinės būklės negalinčiam mokytis bendrojo ugdymo mokykloje, privalo būti sudaromos sąlygos mokytis stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigose. Šiuo atveju taip apibrėžiamos įvairios vaikų ligoninėse ar reabilitacinėse sanatorijose veikiančios mokyklos ar klasės funkcijos. Jų veikla, Survutaitės (2015) teigimu, yra ypatinga, nes jos padeda užtikrinti visapusišką, nenutrūkstantį ugdymą ir tobulėjimą įvairių SUP, negalių turintiems ar sunkiomis ligomis sergantiems mokyklinio amžiaus vaikams. Minimose ugdymo įstaigose mokiniai nepraleidžia daug laiko.

2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pradinio¹⁶, pagrindinio ir vidurinio¹⁷ ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose, devintajame skirsnyje, apibrėžiamas vaikų, kurie tam tikrą laiką tarpą gydomi stacionarinėse asmens priežiūros įstaigose, ugdymo organizavimas. Minimuose dokumentuose bei mokinių mokymo organizavimo ligoninėse ir sanatorijos mokyklos nuostatuose (2015) nurodoma, kad ligoninių, sanatorių, sanatorinės mokyklos ir sanatorinės klasės privalo rengti ir formuoti ugdymo planus, pasiremdamas bendruoju ugdymo planu ir kitais pradinį, pagrindinį ir vidurinį ugdymą reglamentuojančiais teisės aktais. Analizuojamuose dokumentuose aiškiai nurodomas tikslus ugdymo valandų skaičius per savaitę, skirtas kiekvienai mokomajai sričiai. Ugdymas ligoninių, sanatorių, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse vyksta tik po privalomųjų gydomųjų procedūrų, todėl šio aspekto teisinis reglamentavimas yra neabejotinai svarbus. Ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose nurodoma, kad kiekvienam mokiniui turi būti sudaromas individualus planas, dėl kurio tobulinimo pastarosiose mokyklose ir klasėse dirbantys pedagogai turi tartis su ugdytinio tėvais ir mokykla, kurią vaikas nuolat lanko. Galkienė (2005) ir Kret (2001) pabrėžia, kad tai bent minimaliai užtikrina informacijos keitimąsi ir bendradarbiavimą tarp sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų, tėvų ir nuolatinės mokinio lankomos ugdymo įstaigos.

¹⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: *mokymosi formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas*. 2012 m. birželio 28 d. Nr. V-1049. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429262&p_query=&p_tr2=2 (Žiūrėta 2016-04-21).

¹⁶ *2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas*. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V-459, devintajame skirsnyje. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/.../924_b1fe03e3710056899eb3049ad7f8239e.docx (Žiūrėta 2016-05-14).

¹⁷ *2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai*. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V – 457, trečiajame skirsnyje. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Bendrieji%20ugdymo%20planai.pdf> (Žiūrėta 2016-05-14).

Plačiau šiame magistro darbe analizuotų sanatorinių klasių 2014 – 2016 metų strateginiame veiklos plane (2014) akcentuojama, kad organizuodami ir teikdami švietimo pagalbą atvykusiems mokiniams įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir specialistai naudojami aukščiau paminėtais dokumentais. Dokumente išsamiai apibrėžiamas mokymas jungtinėse klasėse, pamokų skaičius per dieną, pamokų laikas, pažymių fiksavimas, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas, užduočių diferencijavimas ir individualizavimas, bendradarbiavimas su mokinio tėvais ir nuolat lankoma mokykla. Visi šie aspektai padeda planuoti savo darbo veiklą, nuolat pagal susidariusias aplinkybes ir kintančius reikalavimus ją tobulinti.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad švietimo pagalbos organizavimas ir teikimas sanatorinėse klasėse grindžiamas oficialiais dokumentais. Atsižvelgiant į juose pateiktas bendrąsias gaires, kiekviena medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigose esanti mokykla ar klasė rengia savus veiklos planus, kuriuos plėtoja ir vykdo. Šiame kontekste labai svarbus sanatorinių klasių ir vaiko nuolat lankomos mokyklos bendradarbiavimas.

1.3.2. Vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių specialistų komandinis darbas bei tarpusavio bendradarbiavimas

Šiandieninis pasaulis greičiausiai jau nebeįsivaizduojamas be bendradarbiavimo, kuris plėtojamas įvairiose visuomeninio gyvenimo veiklos srityse. Bendradarbiavimas neatsiejamas nuo bendravimo. Ališauskienė ir Miltenienė (2004) bendravimą apibrėžia kaip informacijos perdavimo, priėmimo arba pasikeitimo procesą. Autorių teigimu jis apima kalbėjimą, klausymą, tarpusavio konfliktų sprendimą, problemų iškėlimą. Tuo tarpu Fullan (1998), Gaučaitė ir kt. (2012) teigia, kad bendradarbiavimas gali būti apibrėžiamas kaip tam tikra darbo organizavimo forma, kai daugelis žmonių dalyvauja tame pačiame arba tam darbui artimuose procesuose. Miltenienė (2005) nurodo, kad bendradarbiavimas apima vienoje komandoje dirbančių asmenų bendrą veiklą planuojant ar sprendžiant susidariusias problemas, ieškant bendro jų sprendimo ir siekiant efektyvaus išsikeltos tikslo pasiekimo. Minimoms apibrėžtys padeda aiškiau suprasti šių dviejų sąvokų skirtumus. Budrienė (2000) nurodo, kad bendradarbiavimas yra neatskiriamas nuo komandos ir komandinio darbo sąvokų konceptų. Ališauskienės ir Miltenienės (2004) teigimu, komandą galima apibrėžti kaip kartu dirbančių asmenų grupę, kurioje aktyvi visų asmenų veikla tampa būtina, norint pasiekti bendro tikslo ar tinkamai patenkinti kiekvieno grupės nario individualius poreikius. Autorės pabrėžia, kad pagrindiniai komandos bruožai yra

bendradarbiavimas, tarpusavio pagalba ir įvairiapusiškumo pusiausvyra. Įvairiapusiškumas, pasak Vijeikienės ir Vijeikio (2000), suteikia galimybę įvairių asmeninių bruožų turinčių žmonių samplaikose tinkamai susikoncentruoti į komandą ir efektyviai dirbti. Komandos nariai gali mokytis ir papildyti vienas kitą, o kylančių konfliktų atvejais aktyviai diskutuoti ir ieškoti pačio geriausio sprendimo būdo. Stoner, Freeman, Gilbert (1999) nurodo, kad komandinis darbas apibrėžia dviejų ar daugiau žmonių, kurie tarpusavyje yra susiję ir daro vienas kitam poveikį bendro tikslo siekime.

Dovidauskaitės (2014) atliktame tyrime išryškėjo tendencija, kad įvairių sričių specialistai ir pedagogai teigia bendradarbiaujantys, tačiau rezultatai rodo, kad realioje praktikoje apsiribojama bendravimu. Dettmer ir kt. (1999) teigia, kad lyginant su kitomis įvairiomis veiklos sritimis, švietime įvairių sričių specialistai ir pedagogai bendradarbiauja daugiausiai. Vyksta komandinis darbas, bendrų planų numatymas, efektyvus ir visokeriopas pagalbos organizavimas. Anot Soriano (2005) ir Kairienės (2010), švietimo sistemoje bendradarbiavimas tarp specialistų ir pedagogų yra itin svarbus, siekiant užtikrinti sėkmingą, efektyvią bei visokeriopą pagalbą vaikams ir jų tėvams. Daniels, Stafford (2000) teigia, kad bendradarbiavimas ir darbas vienoje bendroje komandoje padeda dar visapusiškiau suprasti ir pažinti kiekvieną mokinį, o tai reiškia, jog jam bus suteikta dar geresnė ir efektyvesnė pagalba tenkinant individualius poreikius. Šiuo atveju konkrečiai apibrėžiant vaikų sanatorijos, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų bei pedagogų veiklą galima pastebėti, kad komandinio darbo ir bendradarbiavimo procesai turi vykti dar aktyviau, atsakingiau.

Kalinauskienė, Malinauskienė (2009), Soriano (2005) teigia, kad nepaisant skirtingo profesinio pasirengimo, visi komandoje dirbantys specialistai turėtų dirbti interdisciplininiu būdu. Autorės nurodo, kad specialistai turi laikytis vienodų veiklos principų, tikslų ir strategijų. Pastarieji aspektai itin svarbūs sanatorijų, sanatorinių mokyklų ir sanatorinių klasių kasdieninėje darbo veikloje. Šiose įstaigose dirba labai skirtingų profesinių veiklų atstovai: logopedai, specialieji pedagogai, socialiniai pedagogai, psichologai, įvairių mokomųjų sričių pedagogai, kineziterapeutai, ergoterapeutai, masažistai, gydytojai. Skirtinga profesinė ir asmenybinė sklaida sudaro reikiamybę kuo geriau suprasti vienas kitą, gebėti derinti skirtingus požiūrius, kurti bendrus darbo planus, numatyti tolimesnes darbo gaires. Ypač tai svarbu todėl, kad dirbama bendram tikslui – dėl vaikų ugdymo ir sveikatos gerovės. Soriano (2005) kaip itin svarbų aspektą pabrėžia komandos stabilumą. Pasak autorės, ugdymo įstaigose komandos turi būti kuo stabilesnės tam, kad galėtų lengviau pasiekti geriausių bendros veiklos rezultatų. Gevorgianienės (2003) teigimu, dažniausiai naudojama ir kone efektyviausia komandos darbo forma – komandos narių susirinkimai. Autorė pastebi, kad pastarieji susirinkimai dar kitaip gali būti vadinami atvejo

analizėmis, atvejo konferencijomis ar kliento situacijos aptarimais. Tokio pobūdžio susitikimų metu visa komanda gali plačiai suderinti vaiko ugdymo tikslus, aptarti ugdymo procesą, rezultatus, darbo metodus. Tokio tipo susitikimuose visi komandos nariai turi galimybę reikšti savo pozicijas, teikti atvirus pasiūlymus. Praktinė patirtis ir situacijos analizė rodo, kad tokio tipo susirinkimai sparčiai plėtojami sanatorijos, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse.

Galkienė (2005) ir Kret (2001) nurodo, kad kuriant inkliuziniais principais grįstą mokyklą yra tiesiog privalomas visų ugdymu suinteresuotų asmenų įtraukimas bei lygiaverčio bendradarbiavimo skatinimas pačioje mokykloje ir už jos ribų. Šis privalomumas pabrėžiamas ir inkliuzinio švietimo mokytojo profilyje (2012). Ambrukaitis, Borisevičienė (2007) pabrėžia, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo kokybę inkliuzinio ugdymo principais grįstoje įstaigoje lemia pedagogų pasirengimas teikti pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ir jų gebėjimas kompetentingai konsultuoti kolegas ir tėvus, glaudžiai bendradarbiauti ir bendrauti su visais ugdymo proceso dalyviais. Miltenienė, Venclovaitė (2012), Čiuladienė ir Paurienė (2012) apibendrina, kad inkliuzinis ugdymas neįmanomas be glaudaus ugdymo proceso dalyvių (vaiko, tėvų, mokytojų ir specialistų) tarpusavio bendradarbiavimo, kuriame svarbiausios vyrauja pozityvios nuostatos, savanoriškas dalyvavimas, teigiami komandos narių santykiai, turimi resursai, bendri tikslai ir motyvacija bendradarbiauti.

1.3.3. Vaikų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių specialistų ir mokinių tėvų bendradarbiavimas

Specialistų, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą apibrėžia tarptautiniai ir valstybiniai dokumentai. Lietuvos Respublikos konstitucijoje (1992) pabrėžiama, kad už vaiko ugdymą bei gebėjimų tobulinimą yra atsakingi tėvai ir mokykla. Salamankos deklaracijoje (1994) nurodoma, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių gebėjimų lavinimu privalo rūpintis specialistai, pedagogai ir tėvai. Tuo tarpu inkliuzinio švietimo mokytojo profilyje (2012) akcentuojamas privalomasis specialistų ir pedagogų gebėjimas įtraukti į ugdymo procesą mokinių šeimas. Šie elementai parodo, kad visokeriopas mokinio pažinimas leidžia teikti efektyvesnę pagalbą.

Dovidauskaitės (2014) atliktas tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad dažniausiai tarp tėvų, pedagogų ir specialistų vyksta bendravimas, kurio negalime įvardinti platesne bendradarbiavimo sąvoka. Dettmer, Dyck ir Thurson (1999) nurodo, kad dažniausiai apsiribojama domėjimusi, kaip vaikui sekasi pamokose tiesiog telefoninių pokalbių, susirinkimų ar trumpų susitikimų metu. Ališauskienė, Gudonis, Mikulėnaitė, Petruilytė, Radzevičienė (2003) akcentuoja, kad vis dėlto

specialistai ir pedagogai nesijaučia pakankamai pasirengę visokeriopai dirbti su šeimomis. Miltenienės, Melienės ir Kairienės (2013) atlikto tyrimo išvadose nurodoma, kad specialistams kyla nemažai sunkumų konstruojant efektyvias sąveikas su tėvais. Kaffemanienė ir Šimaitienė (2005) akcentuoja, kad suformuotos neteisingos išankstinės nuostatos, stereotipai, klaidingi ir skirtingi lūkesčiai, vertybinių nuostatų skirtumai yra dažniausios bendradarbiavimo kliūtys. Nepaisant kylančių sunkumų, įtraukti tėvus į vaiko ugdymo procesą yra būtina siekiant efektyvaus SUP turinčių mokinių ugdymo (Kielaitė, 2013; Ališauskienė, 2003).

Kaffemanienė ir Šimaitienė (2005) nurodo, kad bendradarbiavimas su tėvais yra abipusio veikimo procesas. Ališauskienė, Miltenienė (2004), Kašalynienė (2004), Daniels, Stafford (2000) pastebi, kad šeimų, specialistų, pedagogų ir įvairių tarnybų partnerystė sudaro efektyvesnes galimybes tenkinti vaiko individualius specialiuosius ugdymosi poreikius. Tėvų dalyvavimas vaiko ugdymo procese yra reikšmingas, nes jie gali suteikti naudingos informacijos. Pasak Labinienės (2003), Dudzinskienės ir kt. (2008), mokiniai jaučiasi saugesni, tikslingiau priima teikiamą pagalbą ir padidina savo motyvaciją ugdymo procese dalyvaujant tėvams.

Mitchell (2007) atliktas tyrimas parodė, kad tėvai pasigenda specialistų iniciatyvos bendradarbiavimui. Soriano (2005) pabrėžia, kad bendradarbiavimą privalo inicijuoti specialistai ar pedagogai, kurie turi dideles darbo komandoje patirtis, supranta ir pastebi vaiko ugdymosi, gebėjimų ar sveikatos būklės kitimo spartumą į šį procesą įsijungus tėvams. Sanatorijų, sanatorinių mokyklų ir sanatorinių klasių atžvilgiu tėvai tampa labiau suinteresuoti vaiko ugdymu ir sveikatos būkle, tad darnus bendradarbiavimas čia tampa ypatingai svarbus. Soriano (2005) teigimu, gebėjimas kurti partnerystę grįstus santykius yra puikiai pasirengusio specialisto požymis.

Ališauskienė ir Miltenienė (2004) teigia, kad šeimų ir specialistų susitikimai dažniausiai prasideda nuo konsultacijos, kuri gali peraugti į bendravimą, kooperavimąsi, šeimos įtraukimą, bendradarbiavimą komandoje ir partnerystę. Ališauskienė (2005) teigia, kad partnerystė yra itin sudėtingas procesas, apimantis bendrą situacijos įvertinimą, sprendimų priėmimą, todėl specialistai ir tėvai eina bendru keliu nuo pat susitikimo pradžios. Pasak Driessen, Smit, Slegers (2005), lygiavertiška mokyklos ir šeimos partnerystė sudaro geresnes sąlygas atsiskleisti kiekvieno vaiko potencinėmis galimybėms.

Mitchell (2007) nurodo esminius tėvų įtraukimo lygmenis: informacijos suteikimas, tėvų dalyvavimo įvairiose veiklose skatinimas, dialogas ir požiūrių/vertybių suderinimas, bendras sprendimų priėmimas, atsakomybė veikti ir veikla kartu. Pasak Gevorgianienės (2003), tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas galimas šiose srityse: vaiko gebėjimų ir sunkumų įvertinime, ugdymo programos pritaikyme, individualios ugdymo programos sudaryme, pakartotiniame

vaiko gebėjimų ir patiriamų sunkumų įvertinime, pačiame ugdymo procese, popamokinėje veikloje. Tai parodo, kad tėvai gali visokeriopai dalyvauti savo vaikų ugdyme ir įsijungti į įvairias ugdymo proceso sritis. Westwood (1996), Driessen, Smit, Slegers (2005) nurodo, kad mokinio šeimos įtraukimas padidina vaiko galimybes patirti sėkmę mokykloje gerinant tiek akademinis, tiek socialinius pasiekimus.

1.3.4. Mokinių tėvų dalyvavimas organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą vaikams sanatorinėse klasėse

Daniels, Stafford (2000), Ušeckienė (2002), Vaicekauskienė (2003) Ališauskienė ir Miltenienė (2004) pabrėžia, kad tėvų dalyvavimas organizuojant bei teikiant švietimo pagalbą jų vaikams yra itin svarbus. Pasak Gerulaičio (2006), svarbiausi bendradarbiavimo principai ir etapai yra: savanoriškumas, lygiavertiškumas, sutarimas dėl bendrų tikslų ir uždavinių, vaidmenų ir funkcijų pasidalijimas, tarpusavio parama, vertinimas. Mitchell (2007) apibrėžia tėvų įtraukimo lygmenis: informacijos suteikimas, tėvų dalyvavimo įvairiose veiklose skatinimas, dialogas ir požiūrių suderinimas, bendras sprendimų priėmimas, atsakomybė veikti ir veikla kartu. Pastarieji lygmenys sanatorijų, sanatorinių mokyklų ir sanatorijų klasių kontekste išlieka didele siekiamybe.

Plačiau analizuojamose sanatorinėse klasėse pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas formaliai įteisinamas dviejų tipų sutartyse¹⁸. Tėvai, atvykę į medicininės rehabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, kartu su 7 (6) – 14 metų vaiku, privalo mokykloje pasirašyti sutartį (žr. 1 priedą). Sutarties pasirašymo metu tėvai yra supažindinami su mokyklos tvarka ir jos prioritetais, kartu sudaromas vaiko ugdymo planas, apsikeičiama kontaktiniais duomenimis. Sutartyje yra nurodomi tėvų įsipareigojimai, kurie apibrėžia tėvų domėjimąsi vaiko pasiekimais, bendradarbiavimo su pedagogais palaikymą, rūpinimąsi vaiko ugdymu ir pagalba jam. Taip mokyklos administracija siekia užtikrinti minimalų bendradarbiavimą, tėvų domėjimąsi vaiko ugdymu. Tuo tarpu į medicininės rehabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą atvykę 14 metų ir vyresnio amžiaus vaikai sutartis su mokykla pasirašo savarankiškai (žr. 2 priedą).

Birgelytė, Daulenskienė ir kt. (2012) nurodo pagrindines partnerystės tarp tėvų, pedagogų ir specialistų sritis: tėvų švietimas, bendras mokymasis, bendras pamokų vedimas, bendravimas klubuose, bendri projektai, bendri renginiai. Rodriguez, Blatz, Elbaum (2014) pastebi, kad šiuos

¹⁸ N pagrindinės mokyklos, vaikų iki 14 metų mokymo sutartis sanatorinėse klasėse; N pagrindinės mokyklos, 14 metų ir vyresnių vaikų mokymo sutartis sanatorinėse klasėse.

elementus pasiekti ir plėtoti dar gana sudėtinga įvairiose ugdymo įstaigose. Autoriai pabrėžia, kad dažniausiai bendradarbiavimas apsiriboja tėvų konsultavimu. Minėtose mokymo sutartyse nurodoma, kad mokykla įsipareigoja užtikrinti vaikų ugdymosi tęstinumą, vertybinių nuostatų diegimą. Pasak Dovidauskaitės (2014), vertybinių nuostatų diegime pedagogai ir specialistai privalo palaikyti glaudų ryšį su tėvais ir kartu dirbti kaip viena didelė komanda. Autorė pastebi, kad tai užtikrina efektyvesnius rezultatus.

Dettmer ir kt. (1999) nurodo, kad bendradarbiaujant su tėvais labai svarbu įvertinti bendradarbiavimo rezultatus ir išsiaiškinti, ar visų poreikiai buvo patenkinti, ar buvo pasinaudota visomis galimybėmis ir stipriosiomis pusėmis. Driessen, Smit, Slegers (2005) teigimu, bendradarbiavimo rezultatų įvertinimas yra svarbus siekiant plėtoti lygiavertiškumo principais grįstus santykius tarp tėvų, pedagogų ir specialistų.

1.3.5. Sanatorinių klasių ir pagrindinės mokinio lankomos mokyklos bendradarbiavimas

Svarbu apibrėžti sanatorinių klasių ir nuolat mokinio lankomos mokyklos bendradarbiavimą. Ruškus (2002) nurodo, kad bendradarbiavimas tarp įvairių institucijų suteikia didesnę pasiektų rezultatų efektyvumą. Autorius pastebi, kad skirtingos institucijų vertybės, interesai, požiūriai ar įpročiai suteikia galimybę visapusiškai pažinti ugdytinį, aiškiai apibrėžti jo poreikius, norus, interesus ir gebėjimus. Šiuo atveju sanatorinių klasių ir vaiko nuolat lankomos mokyklos bendradarbiavimas yra ypatingai svarbus. Sanatorinėse klasėse mokinys pagal bendruosius nuostatus mokosi mėnesio laikotarpiu, per kurį visapusiškai jį pažinti sudėtinga, todėl informacijos pasidalijimas leidžia siekti visokeriopo ugdymo tęstinumo užtikrinimo.

Galkienė (2005) ir Kret (2001) nurodo, kad kuriant inkliuziniais principais grįstą mokyklą, yra privalomas visų vaiko ugdymu suinteresuotų asmenų įtraukimas bei lygiaverčio bendradarbiavimo skatinimas. Šiuo atveju apibrėžiamas šeimų, specialistų ir institucijų atsakomybių pasidalijimas bei bendra veikla dėl vieno konkretaus tikslo. Miltenienė, Mauricienė (2010) nurodo, kad specialiųjų ugdymosi poreikių ar fizinių negalių turinčio mokinio poreikiai, interesai išlieka labai svarbūs norint išugdyti pilietišką ir supratingą asmenybę.

Pasak Fullan (1998), Gaučaitės ir kt. (2012), bendradarbiavimas gali būti apibrėžtas kaip tam tikra darbo organizavimo forma, kai daugelis skirtingų žmonių dalyvauja tame pačiame arba tam darbui artimuose procesuose. Miginis ir Ulozas (2010) teigia, jog tarpinstitucinio bendradarbiavimo sąvokos apibrėžtis yra panaši, nes ji taip pat plačiai nurodo tam tikrų skirtingų veiksmų derinimą, siekiant efektyviai spręsti įvairius iššūkius. Pasak Miltenienės ir Mauricienės (2010), Lietuvoje tapo aktualu į specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo ar tenkinimo procesą

įtraukti kuo didesnę skaičių ugdymo proceso dalyvių. Minima prielaida leidžia suprasti, kad specialusis ugdymas yra ta veiklos sritis, kuri reikalauja visų ugdymo proceso dalyvių pastangų, komandinio darbo, bendradarbiavimo.

Kalinauskienė, Malinauskienė (2009) ir Soriano (2005) teigia, kad nepaisant skirtingo profesinio pasirengimo visi specialistai turėtų dirbti interdisciplininiu būdu. Autorės nurodo, kad visi jie turi laikytis vienodų veiklos principų, tikslų ir strategijų. Ambrukaitis ir Antonovaitė (2002) atskleidžia efektyvaus komandinio darbo požymius: visiškas pasitikėjimas vienu kitais, mokėjimas konstruktyviai spręsti susidariusias problemas ar konfliktus, efektyvūs ir bendri veiklos būdai, visokeriopas ir plačiai apmąstytas problemų sprendimas, operatyvus nutarimų priėmimas, bendra atsakomybė. Šiuo atveju visiems bendradarbiaujantiems ugdymo proceso dalyviams turi būti suprantamas savasis ir kitų vaidmuo bei atsakomybės.

Mokslinių šaltinių analizės duomenys leidžia daryti prielaidą, kad sanatorinių klasių ir vaiko nuolat lankomos mokyklos bendradarbiavimas yra ypatingas. Šis aspektas apibrėžiamas ir pradinio¹⁹, pagrindinio ir vidurinio²⁰ ugdymo bendruosiuose ugdymo planuose, kuriuose nurodoma, kad koreguoti ugdymo dalykų programas, apimtis ar tempus gali sanatorinių klasių mokytojai tik pasitarę su mokinio tėvais ir nuolatiniais mokytojais. Miltenienė ir Venclovaitė (2012) pastebi, kad skirtingos institucijų interesų kryptys padeda efektyviau pažinti patį vaiką, suprasti jo poreikius, interesus, stipriąsias ir silpnąsias veiklos sritis. Sanatorinių klasių dokumentų analizė leido pastebėti, kad daugumoje minimas bendradarbiavimas vyksta pasikeičiant svarbiomis pažymomis apie mokymąsi tam tikroje ugdymo įstaigoje (žr. 3 priedą) ir mokymosi pasiekimus (žr. 4 priedą). Retais atvejais bendradarbiavimas mezgamas bendraujant komunikacinėmis priemonėmis, todėl tai ne visada užtikrina gaunamos informacijos tikslumą, platumą ir kokybiškumą.

Teorinės analizės apibendrinimas. Mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė padėjo atskleisti sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių vaidmenį, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą. Apibendrinant įvairių autorių pateiktus duomenis, galima daryti išvadą, kad inkliuzinis ugdymas yra įmanomas tik tais atvejais, kai švietimo sistema yra lanksti ir atsižvelgianti į mokinių ugdymosi poreikių įvairovę. Šiame kontekste svarbūs mokslinės literatūros analizės metu išryškėję duomenys, kad specialiuju ugdymosi poreikių turintys mokiniai dažniausiai taip pat turi emocijų, elgesio ar sveikatos

¹⁹ 2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V – 459, devintajame skirsnyje. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/.../924_b1fe03e3710056899eb3049ad7f8239e.docx (Žiūrėta 2016-05-14).

²⁰ 2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V – 457, trečiajame skirsnyje. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Bendrieji%20ugdymo%20planai.pdf> (Žiūrėta 2016-05-14).

sunkumų. Šie duomenys leidžia pastebėti ypatingai svarbų sanatorijų ir sanatorinių mokyklų bei sanatorinių klasių vaidmenį. Pastarųjų ugdymo įstaigų siekiamybė užtikrinti ugdymo ir pagalbos tęstinumą įvairių trumpalaikių ar ilgalaikių sveikatos sutrikdymų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams yra svarbi, siekiant mokinių nenutrūkstamo ugdymosi.

Sanatorijos ir sanatorinės mokyklos, sanatorinės klasės yra skirtos mokiniams, atvykusiems gydytis į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigas, toliau mokytis pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas. Minimose ugdymo įstaigose mokiniai mokosi trumpą laikotarpį. Per pastarąjį laikotarpį visapusiškai pažinti mokinius, pastebėti jų išskirtinius gebėjimus ar kylančius sunkumus tampa sudėtinga. Šie elementai sąlygoja ir pabrėžia nuolatinio bendradarbiavimo užtikrinimo svarbą. Mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė padėjo atskleisti, kad svarbiausia palaikyti gerus bendradarbiavimo ryšius su mokinių tėvais ir nuolatinėse ugdymo įstaigose dirbančiais pedagogais ir specialistais. Tėvai ir su mokiniu nuolatos dirbantys pedagogai bei specialistai gali suteikti svarbios informacijos, siekiant užtikrinti ugdymo tęstinumą.

Nepaisant visų mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizės metu atskleistų duomenų švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo sanatorijų, sanatorinėse mokyklose ir sanatorinėse klasėse klausimas yra mažai tyrinėtas. Šiame magistro darbe atliekamu tyrimu siekiama patikslinti ir atskleisti švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo sanatorinėse klasėse tvarką remiantis tėvų, pedagogų ir specialistų pateikiama informacija ir nuomonėmis.

2 skyrius. ŠVIETIMO PAGALBA VAIKŲ SANATORIJŲ IR SANATORINĖSE MOKYKLOSE BEI SANATORINĖSE KLASĖSE: EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Magistro darbo tyrimo tikslas – išanalizuoti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse. Tyrimas buvo atliktas N pagrindinės mokyklos sanatorinėse klasėse, kurios įsteigtos Vaikų ligoninės, VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialo, N Vaikų reabilitacijos skyriuje. Minimoms sanatorinės klasės pasirinktos pagal esminį kriterijų – jose dirbantys pedagogai ir specialistai, turėdami ilgalaikę darbo patirtį tokio tipo ugdymo įstaigoje, yra pasiruošę teikti švietimo pagalbos tęstinumą mokiniams, atvykusiems gydytis į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, toliau mokytis pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas. Tyrimas atliktas 2016 m. spalio – lapkričio mėn.

Tyrimas atliktas vadovaujantis trianguliacijos principu, kuomet tarpusavyje derinami kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai (Kardelis, 2002). Mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė suteikė galimybę iškelti tinkamus klausimus, skirtus atskleisti nuoseklų švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse. Sanatorinėse klasėse besimokiusių arba besimokančių mokinių tėvams sukurta pusiau struktūruota anketa (žr. 8 priedą), o jose dirbantiems pedagogams ir specialistams sudaryti pusiau struktūruoti interviu klausimynai (žr. 5, 6 ir 7 priedus).

Anketinės apklausos atlikimo organizavimas. Anketinėje apklausoje galėjo dalyvauti tėvai, kurių vaikas mokėsi sanatorinėse klasėse. Anketos buvo pateikiamos tėvams, kurie atvykdavo ar kartu su savo vaiku apsidarė medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigoje, o jų mokyklinio amžiaus vaikams buvo užtikrintas ugdymo tęstinumas. Anketa sudarė trys blokai: demografiniai duomenys (informacija apie tėvus – amžių, šeimyninę padėtį, išsilavinimą, gyvenamąją vietą; informacija apie vaiką – amžių, lankomą nuolatinę ugdymo įstaigą ir klasę, lankymąsi sanatorinėse klasėse, specialiuosius ugdymosi poreikius, gaunamą specialistų pagalbą); klausimai, skirti išanalizuoti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse; klausimai, skirti išanalizuoti bendradarbiavimo principų taikymą organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą sanatorinėse klasėse.

Klausimyną sudarė 54 klausimai, iš kurių dauguma uždaro (50 klausimų) ir 4 atviro tipo klausimai. Tyrimo pradžioje respondentams buvo išdalinta 120 anketų, tačiau eigoje pavyko apklausti 103 tėvus. Dėl pastarųjų duomenų nustatytas 86% anketų grįžtamumas. Tyrimo duomenys buvo apdoroti Microsoft Office Excel programa. Dažniausiai buvo taikyti

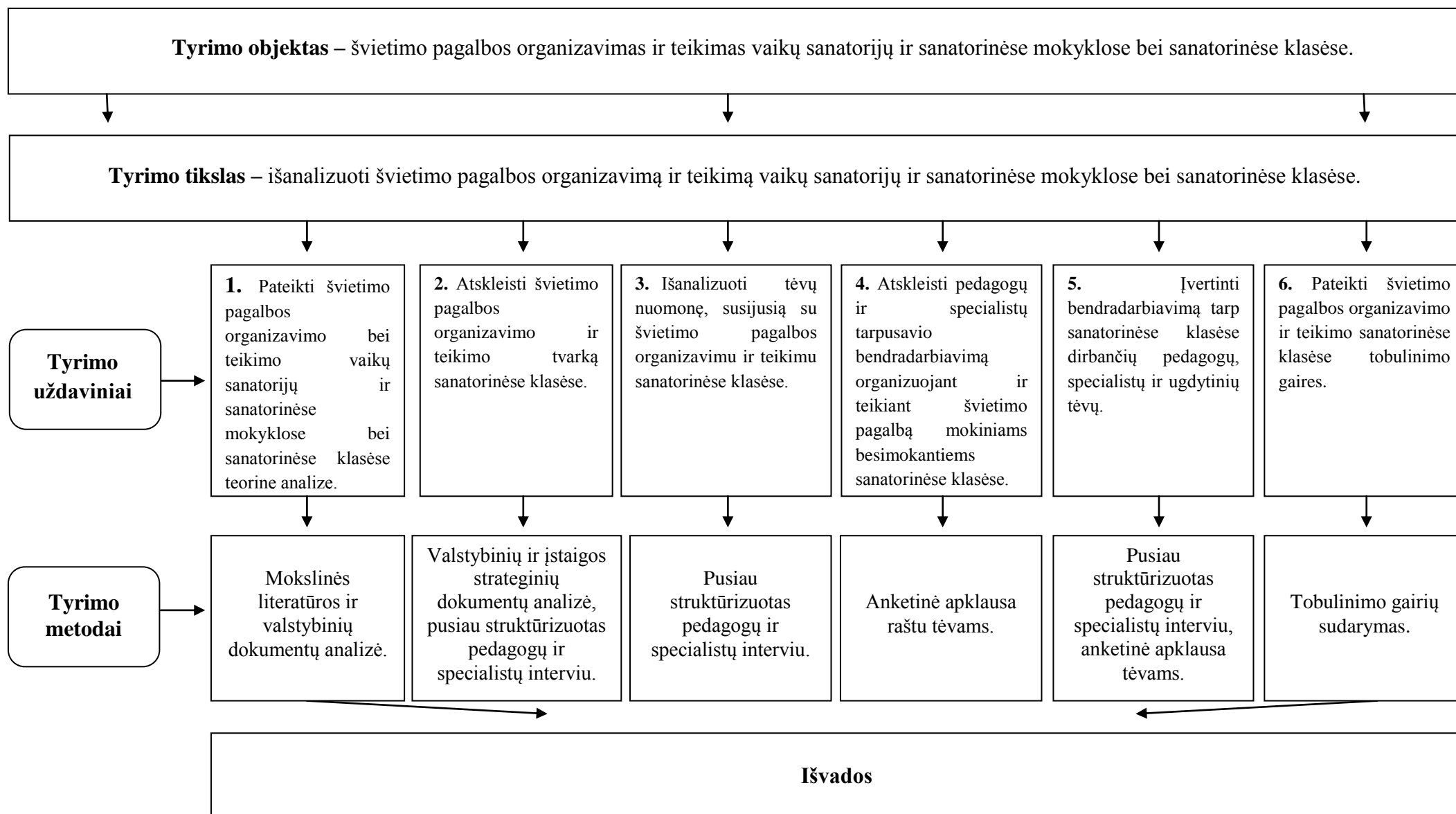
aprašomosios statistikos metodai, kuomet nustatomas kiekvieno klausimo atsakymo varianto pasirinkimo vienetinis ir procentinis dažnis. Procentinis dažnis gautas kiekvieno klausimo atsakymo varianto pasirinkimo skaičių padauginus iš šimto ir padalijus iš bendro apklaustųjų skaičiaus. Atviriems klausimams apdoroti pasirinktas turinio analizės metodas. Kardelis (2002) nurodo, kad šis metodas naudojamas siekiant atrasti temų ar sąvokų ryšius. Tėvų nurodyti atsakymai buvo sugrupuoti į kategorijas, o jose pateikti tikslūs atsakymai į subkategorijas. Tyrimo metu siekta atskleisti švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo sanatorinėse klasėse tendencijas, o ne nustatyti statistinius ryšius, todėl minėtose tėvams pateiktose anketose nebuvo taikyta ranginė skalė.

Interviu atlikimo organizavimas. Interviu dalyvavo pedagogai ir specialistai, kurie turi darbo patirties sanatorinėse klasėse. Pirmojo apsilankymo ugdymo įstaigoje metu, vyko pirminių duomenų rinkimas ir bandomoji apklausa, kurios metu buvo pasirinkti interviu vykdymui tinkantys įvairių sričių pedagogai ir specialistai. Interviu klausimus sudaro trys blokai: demografiniai duomenys (užimamos pareigos, pedagoginė kvalifikacija, bendrasis darbo stažas, darbo sanatorinėse klasėse laikotarpis); klausimai, skirti išanalizuoti švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse; klausimai, skirti išanalizuoti bendradarbiavimo principų taikymą organizuojant ir teikiant švietimo pagalbą sanatorinėse klasėse. Interviu klausimai buvo struktūruojami tik iš dalies, todėl paliekama galimybė juos keisti vietomis ar esant reikalui užduoti papildomus klausimus (Tidikis, 2003).

Su klausimais pedagogai ir specialistai supažindinti prieš apklausą. Klausimų pateikimo eiliškumas priklausė nuo pasisakymų turinio ir pokalbio eigos. Pagrindinis interviu atlikimas vyko ugdymo įstaigoje, respondentams patogiu ir laisvu metu (laisvų pamokų metu, po pamokų). Vidutinė interviu trukmė apie 30 min. Analizuojant tyrimo duomenis pedagogų vardai neminimi, tačiau atsakymai užkoduoti pavadinimais (pirmasis pedagogės apklausos protokolas, antrasis pedagogės apklausos protokolas, specialiosios pedagogės apklausos protokolas ir t.t.). Garantuojant anonimiškumą, su respondentų sutikimu, tyrimo duomenys buvo fiksuojami pokalbį įrašinėjant diktofonu. Vėliau, kiekvienas interviu buvo perkeltas į kompiuterį variantą ir daug kartų skaitytas, norint tinkamai išanalizuoti pasisakymų turinį. Tyrimo duomenų apdorojimui buvo pasirinktas turinio analizės metodas. Pedagogų ir specialistų nurodyti duomenys buvo grupuoti į kategorijas ir subkategorijas. Galima teigti, kad tyrimo duomenys buvo grupuojami ir interpretuojami, remiantis pateiktų atsakymų turiniu.

Apibendrinus teorinės analizės dalyje atskleistą informaciją, tyrimo tikslą bei uždavinius, buvo sudarytas tyrimo planas (žr. 1 pav.). Pastarasis planas leido atlikti nuoseklų tyrimą ir įgyvendinti išsikeltą pagrindinį darbo tikslą.

Tyrimo planas

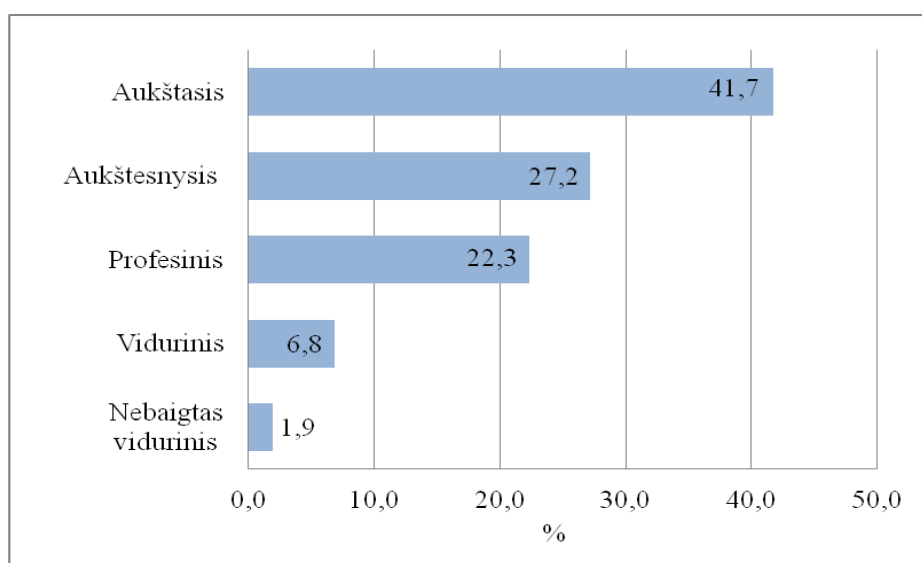

1 pav. Tyrimo planas

2.2. Tyrimo dalyviai

Atsižvelgiant į magistro darbo temos aktualumą, tyrimas buvo atliekamas su skirtingais švietimo pagalbos organizavime ir teikime sanatorinėse klasėse dalyvaujančiais asmenimis. Anketinėje apklausoje dalyvavo 103 tėvai, kurių vaikai mokėsi sanatorinėse klasėse, o interviu apklausoje dalyvavo 5 sanatorinėse klasėse dirbantys įvairių sričių pedagogai ir 2 specialistai.

Duomenys apie tėvus, kurių vaikai mokėsi sanatorinėse klasėse. Pagrindinis dalyvavimą anketinėje apklausoje lemiantis kriterijus – visų respondentų vaikai turėjo būti mokėsi sanatorinėse klasėse. Apklausoje dalyvavo 103 tėvai, kurie atitiko minėtą kriterijų. Didžiąją dalį dalyvavusiųjų anketinėje apklausoje sudarė moterys – 66 mamos, 19 tėčių, 9 močiutės, 8 globėjos, 1 senelis. Dažniausias respondentų amžius – 30 ir daugiau metų (63,1%). Likusieji ketvirtadalis (25,2%) respondentų 26 – 29 metų, dešimtadalis (10,6%) 22 – 25 metų ir tik 1% respondentų 18 – 21 metų. Pagal šeimyninę padėtį tyrimo dalyviai pasiskirstė netolygiai – susituokusieji sudaro 83,5%, išsiskyrusieji 9,7% ir vieniši 6,8% dalį. Respondentai nurodė labai įvairų pasiskirstymą pagal įgytą išsilavinimą (žr. 2 pav.).

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (proc.)

Nurodyti duomenys leidžia pastebėti, kad aukštąjį išsilavinimą yra įgiję 41,7%, aukštesnįjį 27,2%, profesinį 22,3%, vidurinį 6,8% ir nebaigtą vidurinį 1,9% tyrime dalyvavusiųjų respondentų.

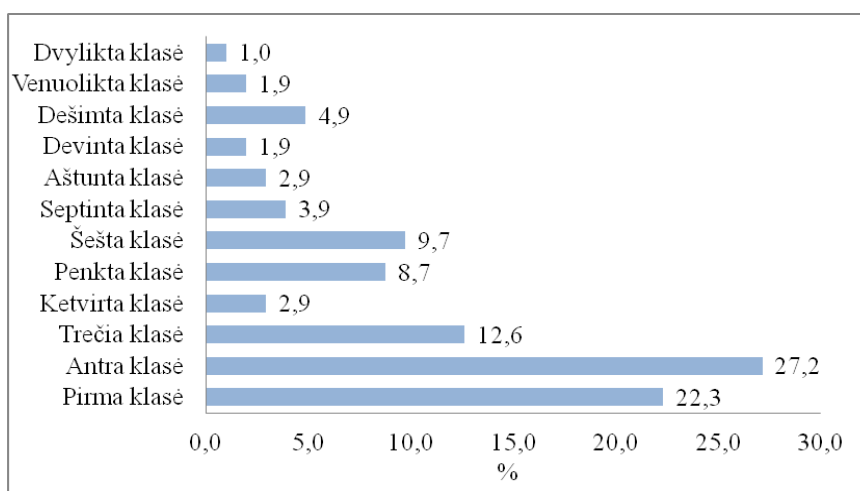
Remiantis anketinės apklausos duomenimis, nustatyta, kad tėvai į medicininės reabilitacijos skyrių kartu su savo vaikais yra atvykę iš 22 skirtingų Lietuvos miestų (žr. 1 lentelę).

Respondentų pasiskirstymas pagal nuolatinę gyvenamąją vietą (proc.)

Nuolatinė gyvenamoji vieta	%	Nuolatinė gyvenamoji vieta	%
Kaunas	18,4	Klaipėda, Marijampolė, Druskininkai, Rokiškis	po 3,9
Vilnius	15,5	Tauragė, Lazdijai, Utena, Ukmergė	po 2,9
Panevėžys	10,7	Varėna, Radviliškis	po 1,9
Šiauliai	9,7	Kupiškis, Kėdainiai, Vilkaviškis, Raseiniai, Jurbarkas, Kretinga, Biržai	po 1
Alytus	7,8		

Galima pastebėti, kad didžioji dalis tyrimo dalyvių yra atvykę iš Kauno (18,4%) ir Vilniaus (15,5%). Likusieji respondentai atvykę iš Panevėžio (10,7%), Šiaulių (9,7%), Alytaus (7,8%), Klaipėdos (3,9%), Marijampolės (3,9%), Druskininkų (3,9%), Rokiškio (3,9%), Tauragės (2,9%), Lazdijų (2,9%), Utenos (2,9%), Ukmergės (2,9%), Varėnos (1,9%), Radviliškio (1,9%) ir kitų miestų.

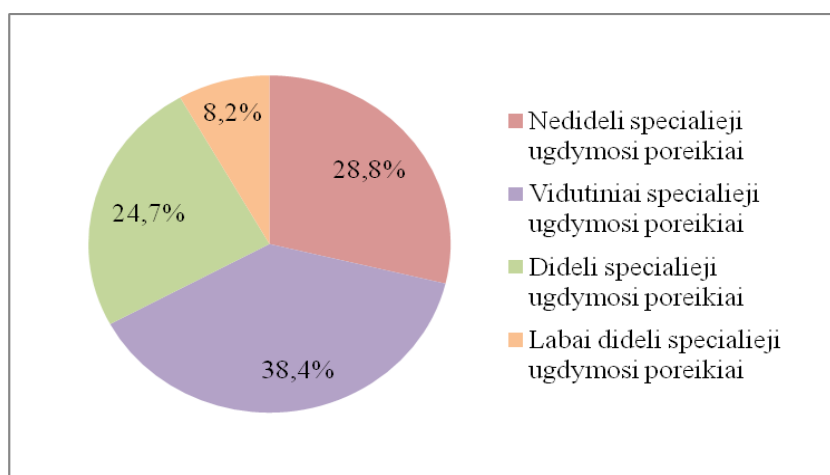
Duomenys apie vaikus, kurie mokėsi sanatorinėse klasėse. Tyrime dalyvavę respondentai nurodė auginantys vaikus, kurie mokėsi sanatorinėse klasėse. Mokiniai pagal lytį pasiskirstė gana tolygiai: 50,5% mergaičių ir 49,5% berniukų. Daugiausiai mokinių patenka į 6 – 10 metų (66%), kiek mažiau į 11 – 14 metų (23,3%) ir mažiausiai į 15 – 18 metų (10,7%) amžiaus grupių intervalus. Mokinių pasiskirstymas pagal nuolatinėse ugdymo įstaigose lankomas klases yra netolygus (žr. 3 pav.).

3 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal nuolatinėje ugdymo įstaigoje lankomą klasę (proc.)

Pastarieji duomenys rodo, kad daugiausiai mokinių savo nuolatinėse ugdymo įstaigose lanko antrąją (27,2%) ir pirmąją (22,3%) klases. Kiti duomenys pasiskirstė netolygiai, kadangi 12,6%

mokinių lanko trečiąją, 9,7% šeštąją, 8,7% penktąją, 4,9% dešimtąją, 3,9% septintąją, 2,9% ketvirtąją ir aštuntąją, 1,9% devintąją ir vienuoliktąją, 1% dvyliktąją klases.

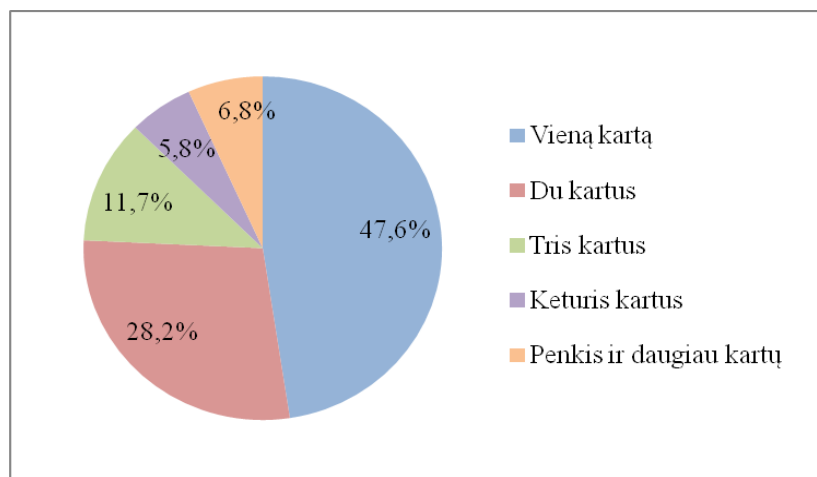
Tėvai nurodo, kad savo gyvenamajame mieste dauguma vaikų mokosi bendrojo ugdymo mokyklose (73,8%) ir tik 26,2% specializuotose ugdymo įstaigose. Nurodyti duomenys liudija, kad specializuotose ugdymo įstaigose mokosi trečdalis apklaustųjų tėvų vaikų. Nepaisant to, pasiskirstymas pagal turimus specialiuosius ugdymosi poreikius pabrėžia ryškius skirtuminius pagrindus. Remiantis tyrimo metu pateiktais duomenimis nustatyta, kad net 70,9% mokinių, besimokančių sanatorinėse klasėse, turi specialiųjų ugdymosi poreikių. Anketinėje apklausoje pateikiami klausimai padėjo atskleisti tikslius mokinių turimų specialiųjų ugdymosi poreikių lygius (žr. 4 pav.).

4 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal specialiųjų ugdymosi poreikių lygį (proc.)

4 paveikslo duomenys atskleidžia, kad 38,4% mokinių turi vidutinius, 28,8% nedidelius, 24,7% didelius ir 8,2% labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius. Nurodyti duomenys leidžia daryti prielaidą, kad sanatorinėse klasėse besimokančių mokinių turimi trumpalaikiai ar ilgalaikiai sveikatos sutrikdymai ir specialieji ugdymosi poreikiai rodo švietimo pagalbos tęstinumo svarbą.

Mokiniai nuolatinėse ugdymo įstaigose gauna ugdymo ir įvairių specialistų pagalbą: logopedinę pagalbą gauna 35,2%, specialiąją pedagoginę – 29,6%, psichologinę – 9,5%, socialinę pedagoginę – 7,3%, surdopedagoginę – 2,2%, tiflopedagoginę – 0,6% ir judesio korekcijos specialistų – 0,6% mokinių. Tuo tarpu 15,1% mokinių savo lankomose ugdymo įstaigose negauna jokios papildomos specialistų pagalbos. Respondentai taip pat nurodė, kiek kartų jų vaikai lankėsi sanatorinėse klasėse (žr. 5 pav.).

5 pav. Mokinių apsilankymo sanatorinėse klasėse dažnis (proc.)

Tyrimo duomenys rodo, kad daugumos apklausoje dalyvavusių tėvų vaikai sanatorinėse klasėse mokosi pirmąjį kartą (47,6%). Tuo tarpu 28,2% mokinių sanatorinėse klasėse mokosi antrąjį kartą, 11,7% – trečiąjį kartą, 5,8% – ketvirtąjį kartą, 6,8% – penktąjį ir daugiau kartų. Apibendrinant svarbu pastebėti, kad daugiau nei pusė mokinių sanatorinėse klasėse lankosi nebe pirmą kartą, todėl turi pakankamai žinių apie sanatorinių klasių veiklos organizavimą ir pagalbos teikimą.

Duomenys apie sanatorinėse klasėse dirbančius pedagogus. Pagrindinis dalyvavimą interviu apklausoje lemiantis kriterijus – visi pedagogai turėjo turėti darbo patirties sanatorinėse klasėse. Apklausoje dalyvavo 5 įvairius mokomuosius dalykus sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams dėstančios pedagogės (visos moterys). Pedagogės nurodė sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams dėstančios istorijos [*... sanatorinių klasių mokiniams vedu istorijos pamokas*]²¹, muzikos [*... sanatorinėse klasėse besimokantiems <...> mokiniams vedu muzikos pamokas*], lietuvių [*Dėstau lietuvių kalbos pamokas ...*] ir anglų [*Sanatorinėse klasėse besimokantiems vaikams dėstau anglų kalbos pamokas*] kalbos pamokas. Viena pedagogė apklausos metu nurodė esanti 1 ir 2 jungtinės pradinės klasės mokytoja, todėl mokiniams ji dėsto įvairius pagrindinius mokomuosius dalykus [*... dėstau pagrindinius mokomuosius dalykus: matematiką, lietuvių kalbą, pasaulio pažinimą, daile*].

Tyrimo dalyvių pedagoginio darbo stažo vidurkis – apie 31m. Visos tyrime dalyvavusios pedagogės nurodė turinčios vyresniosios mokytojos kvalifikacinę kategoriją [*Esu vyresnioji <...> mokytoja; ... vyresnioji mokytoja; vyresniosios mokytojos kvalifikacija*]. Pedagogės pabrėžia, kad sanatorinėse klasėse jos dirba 2 – 5 metus. Duomenys rodo, kad pedagogės turi

²¹ Respondentų pasisakymų kalba neredaguota.

pakankamai darbo patirties tokio tipo ugdymo įstaigose, siekiant užtikrinti mokiniams tinkamą ugdymo tęstinumą.

Duomenys apie sanatorinėse klasėse dirbančias specialistes. Pagrindinis dalyvavimą interviu apklausoje lemiantis kriterijus – specialistės turėjo turėti darbo patirties sanatorinėse klasėse. Apklausoje dalyvavo 2 švietimo pagalbos specialistės: specialioji ir socialinė pedagogės. Svarbu pabrėžti, kad jos yra vienintelės švietimo pagalbos teikimo specialistės, kurios dirba N pagrindinės mokyklos sanatorinėse klasėse. Abi specialistės nurodo pedagoginį darbą dirbančios po 30 metų [*30 metų; ... dirbu 30 metų*] ir turinčios vyresniojo mokytojo kvalifikacinės kategorijas [*Vyresnioji specialioji pedagogė; ... vyresnioji socialinė pedagogė*]. Tyrime dalyvavusios specialistės sanatorinėse klasėse dirba po 5 metus [*5 metus; ... 5 metus*]. Prieš sanatorinių klasių įsteigimą šios specialistės dirbo sanatorijos mokykloje [*Sanatorijos mokykloje dirbau 25 metus; sanatorijos mokykloje dirbau ...*]. Galima daryti prielaidą, kad specialistės sanatorinėse klasėse dirba nuo pat jų įsteigimo pradžios. Šie duomenys rodo, jog specialistės turi ilgalaikę darbo patirtį tokio tipo ugdymo įstaigose ir yra pasiruošusios teikti švietimo pagalbą mokiniams, atsižvelgiant į jų ugdymosi poreikius.

2.3. Švietimo pagalbos organizavimas sanatorinėse klasėse

Siekiant suteikti tinkamą ugdymo ir švietimo pagalbos tęstinumą įvairių sveikatos problemų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ypatingai svarbus aiškiai apibrėžtas veiklos organizavimas. Tyrimo metu svarbu aiškiai apibrėžti bendrąjį sanatorinių klasių veiklos organizavimo pagrindą, informacijos sklaidą apie mokinių ugdymosi tęstinumo galimybes, pagrindinės dokumentacijos pateikimo svarbą, visapusiško ugdymo užtikrinimo siekį. Tinkamai organizuodami savo darbą sanatorinėse klasėse, įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir specialistai gali tinkamai tenkinti mokinių ugdymosi poreikius. Šiuo atveju švietimo pagalbos organizavimo esminiai aspektai magistro darbe pateikiami remiantis tyrimo dalyvių (tėvų, pedagogų ir specialistų) pateiktais duomenimis.

Bendrasis sanatorinių klasių veiklos organizavimas. Švietimo pagalbos organizavimo analizės pradžioje svarbu nurodyti, kad sanatorinės klasės priskiriamos N miesto pagrindinei bendrojo ugdymo mokyklai, pagal savivaldybės tarybos sprendimą²². Šį sprendimą savivaldybės

²² N savivaldybės tarybos sprendimas dėl N savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos 2012-2015 metų bendrojo plano. 2012 m. vasario 28 d. Nr. T1-40. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/SAV.512521> (Žiūrėta 2016-12-04).

taryba priėmė vadovaudamasi svarbiais valstybiniais dokumentais²³. Šie duomenys leidžia teigti, kad pagrindinės bendrojo ugdymo mokyklos ir sanatorinių klasių veikla yra glaudžiai susijusi, papildanti viena kitą. Šią įstaigą formaliai apjungia išsikelti bendri tikslai, dokumentai, dirbantis personalas.

Skubius klausimus, susijusius su mokinių ugdymu ar probleminėmis situacijomis bendrojo ugdymo mokyklose įprastai svarsto Vaiko gerovės komisija (toliau – VGK). Atliekamo tyrimo metu taip pat buvo svarbu išsiaiškinti, kaip VGK dalyvauja tenkinant mokinių, besimokančių sanatorinėse klasėse, ugdymosi poreikius. Tyrimo duomenų (remiantis interviu dalyvavusių pedagogų ir specialistų pateiktais duomenimis) analizė parodė, kad VGK veikia N pagrindinėje mokykloje, į kurios sudėtį įeina sanatorinės klasės [*Vaiko gerovės komisija veikia miesto bendrojo lavinimo mokykloje, kuriai ir priklauso sanatorinės klasės; mokykla, į kurios sudėtį įeina sanatorinės klasės turi veikiančią Vaiko gerovės komisiją ...; ... esame dalis didelės pagrindinės miesto mokyklos, todėl Vaiko gerovės komisija veikia būtent joje*], tačiau sanatorinių klasių pedagogai ir specialistai neturi galimybės dalyvauti platesnėje komisijos veikloje [*... sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai pastarojoje veikloje nedalyvauja; ... vaiko gerovės komisija <...> nenagrinėja sanatorinių klasių veiklos*]. Tyrimo dalyvės akcentuoja, kad dalinai VGK joms atstoja sanatorinių klasių metodinės grupės veikla [*... esame įkūrusios metodinę grupę, kurioje sprendžiame iškilusius klausimus*]. Šie duomenys rodo, kad VGK veikla tik formaliai siejama su sanatorinėmis klasėmis. Pastarąjį elementą gali lemti neįprasta sanatorinių klasių darbo specifika. Tyrimo dalyvės akcentuoja, kad iškilus reikalui, mokykloje veikianti VGK padėtų spręsti skubius klausimus sanatorinėse klasėse dirbančiam personalui [*... galime pagalbos prašyti mokyklos ...; ... jeigu prireiktų surengti specialų komisijos posėdį dėl sanatorinių klasių veiklos ar tam tikrų mokinių atvejų jis tikrai būtų surengtas*].

Tyrimo duomenys parodė, kad kiekvienam sanatorinėse klasėse besimokančiam mokiniui yra rengiamas individualizuotas ugdymo planas. Jį tvirtina sanatorinių klasių veiklą kuruojanti pavaduotoja ir medicininės reabilitacijos skyriuje vaiką gydantis gydytojas [*... ugdymosi planų patvirtinimo klausimais bendradarbiaujame su gydytojais*] arba tėvai. Medicininės reabilitacijos skyriuje vaikai dažniausiai apsistoja be slaugančio asmens, todėl už tam tikrus sprendimus tampa atsakingi juos gydantys gydytojai. Mokinių mokymo stacionarinėse asmens sveikatos priežiūros įstaigoje ir namuose organizavimo tvarkos apraše²⁴ patikslinama, kad visapusiškai įvertinus

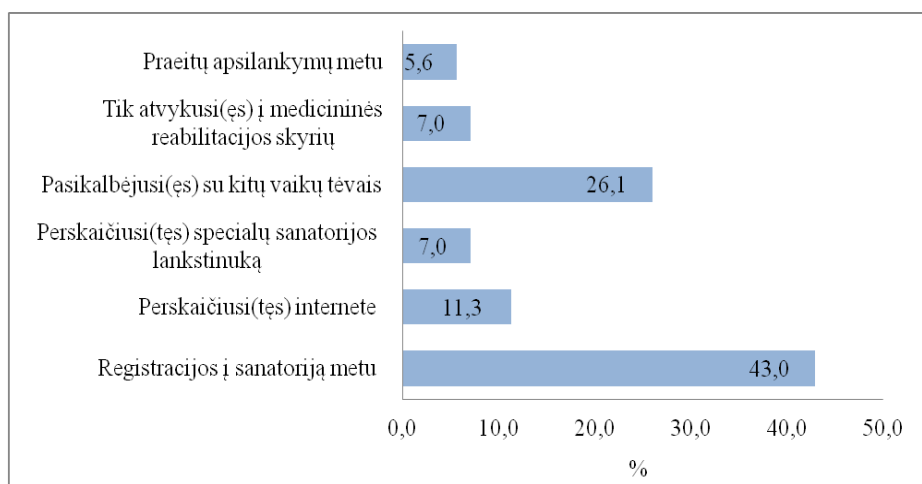
²³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011); Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo (2011).

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių mokymo stacionarinėje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje ir namuose organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2012 m. rugsėjo 26 d. Nr. V-1405. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F84FC1260EED> (Žiūrėta 2016-12-04).

mokinio fizines ir psichines galias, jam turi būti sudaromas individualus ugdymo planas. Dokumente pabrėžiama, kad mokymas organizuojamas pagal tvarkaraštį, sudarytą atsižvelgiant į mokinio gydymo režimą ir suderintą su skyriaus, kuriame gydomas vaikas, vedėju. Šie aspektai rodo, kad sanatorinių klasių ir medicininės reabilitacijos skyriaus personalo darbuotojų bendradarbiavimas siekiant užtikrinti visapusišką pagalbą mokiniams yra labai svarbus.

Informavimas apie mokinių mokymosi tęstinumo galimybes sanatorinėse klasėse.

Šiame kontekste taip pat buvo svarbu išsiaiškinti, ar tėvai buvo iš anksto informuoti, kad jų mokyklinio amžiaus vaikai, atvykę gydytis į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, galės toliau mokytis pagal pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas. 95,1% tyrime dalyvavusių tėvų teigė, kad tokia informacija jiems buvo suteikta, o 4,9% tėvų nebuvo informuoti apie galimybę jų mokyklinio amžiaus vaikams lankyti sanatorines klases. Taip atsitikti galėjo todėl, kad tyrimo metu vyko mokinių atostogos ir sanatorinės klasės nedirbo. Respondentai taip pat atskleidė, iš kur jie gavo informaciją, kad jų vaikai galės mokytis sanatorinėse klasėse (žr. 6 pav.).

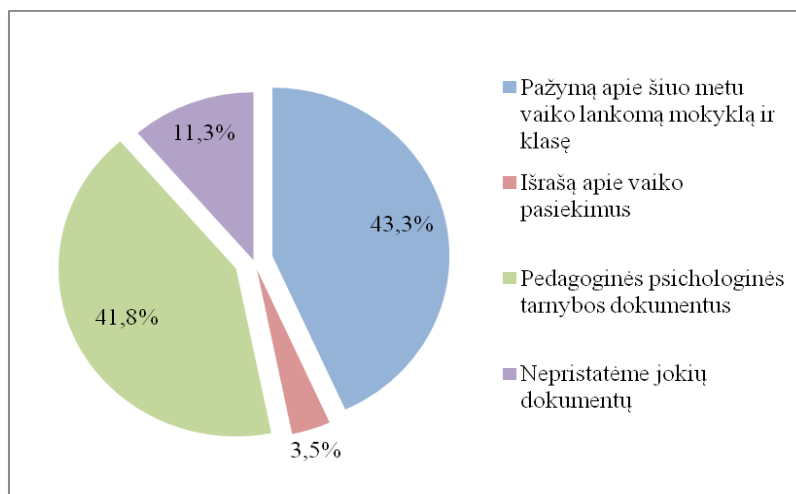

6 pav. Informacijos gavimas apie mokymosi galimybę sanatorinėse klasėse (proc.)

Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad dažniausiai informaciją apie vaikų mokymosi galimybę sanatorinėse klasėse tėvai sužino registracijos į sanatoriją metu (43%). 26,1% respondentų teigia, kad pastarąją informaciją sužinojo pasikalbėję su kitų vaikų tėvais, 11,3% – perskaitę internete, 7% – perskaitę specialiame lankstinuke, 7% – tik atvykę į medicininės reabilitacijos skyrių ir 5,6% – praeitų apsilankymų metu.

Pagrindinės dokumentacijos pristatymo sanatorinėms klasėms svarba. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti informaciją, kokius dokumentus tėvai turi pateikti sanatorinių klasių administracijai. 86,4% respondentų nurodė, kad jie buvo iš anksto informuoti, kokius dokumentus jie turi pristatyti sanatorinių klasių administracijai, pedagogams ar specialistams.

Tuo tarpu 13,6% respondentų teigia, kad tokios informacijos jie negavo. Tyrimo dalyviai patikslino, kokius dokumentus jie pristatė sanatorinėms klasėms (žr. 7 pav.).

7 pav. Sanatorinėms klasėms pristatomi dokumentai (proc.)

Pateikti duomenys rodo, kad dažniausiai sanatorinių klasių administracijai, pedagogams ar specialistams mokiniai ir jų tėvai pristato pažymą iš nuolatinių lankomų ugdymo įstaigų apie šiuo metu mokinio lankomą klasę (43,3%) ir pedagoginės psichologinės tarnybos (toliau – PPT) dokumentus (41,8%). Kitus dokumentus apie vaiko pasiekimus pristatė tik 3,5% apklaustųjų respondentų. Tuo tarpu 11,3% mokinių kartu su savimi neatsiveža jokių papildomų dokumentų.

Pastaruosius duomenis apie tai, kokie dokumentai sanatorinėms klasėms pateikiami iš nuolat vaikų lankomų mokyklų, savo nuomones pareiškė interviu dalyvavusios sanatorinėse klasėse dirbančios pedagogės ir specialistės. Apibendrintas kategorijos „Sanatorinėms klasėms pristatomi dokumentai“ turinys pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė

Kategorija „Sanatorinėms klasėms pristatomi dokumentai“ ir ją sudarančios subkategorijos

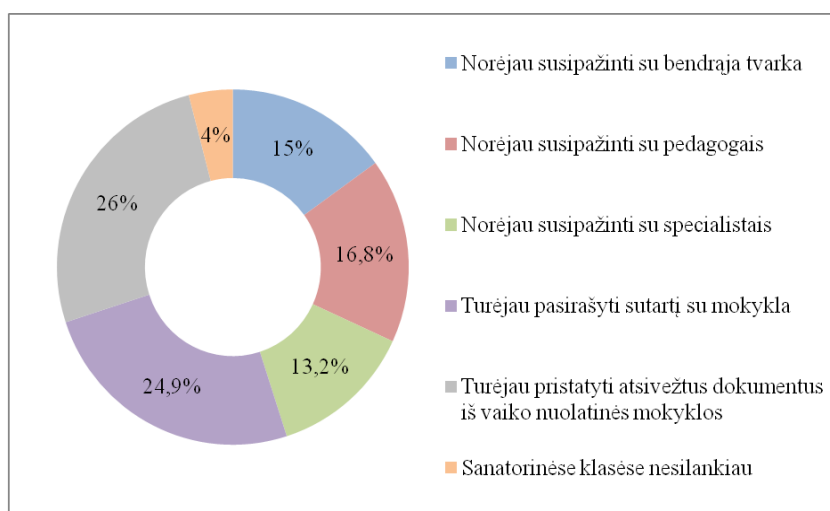
Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Pažymos apie mokinio nuolat lankomą ugdymo įstaigą	<i>[... specialiomis pažymomis iš nuolatinės lankomos ugdymo įstaigos <...> nurodyta klasė, kurioje mokinys mokosi šiuo metu ir dorinio ugdymo kryptis; ... nuolatinės ugdymo įstaigos išduotas specialias pažymas <...> būna nurodyta mokinio lankoma nuolatinė ugdymo įstaiga ir klasė, dorinio ugdymo kryptis, kokią užsienio kalbą vaikas mokosi; ... pristato specialias pažymas iš savo nuolatinių ugdymo įstaigų ...; ... specialią pažymą iš nuolatinės mokinio lankomos ugdymo įstaigos ...; ... iš nuolatinės lankomos ugdymo įstaigos pažymas, kuriose būna nurodyta mokinio lankoma klasė].</i>	5
Pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentai	<i>[... pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentus; ... pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentai su rekomendacijomis; ... pedagoginės psichologinės tarnybos</i>	5

	<i>dokumentus; ... pristato mums pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas; ... pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentus].</i>	
Nepristatomi jokie dokumentai	<i>[... aš negaunu; ... nepristato jokios informacijos ...].</i>	2
Charakteristikos apie mokinį	<i>[... trumpas charakteristikas ...].</i>	1

Duomenys, nurodyti 2 lentelėje, papildo tėvų pateiktą informaciją ir patvirtina, kad dažniausiai sanatorinių klasių personalui pristatoma informacija apie mokinio lankomą ugdymo įstaigą ir klasę [*... specialiomis pažymomis iš nuolatinės lankomos ugdymo įstaigos <...> nurodyta klasė, kurioje mokinys mokosi šiuo metu ir dorinio ugdymo kryptis; ... pristato specialias pažymas iš savo nuolatinių ugdymo įstaigų ...]* bei PPT dokumentai [*... pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentus; ... pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentai su rekomendacijomis].* Pedagogams ir specialistams pateiktas ir papildomas klausimas, padėjęs išsiaiškinti, ar gaunama informacija apie mokinius yra naudinga organizuojant švietimo pagalbos teikimą. Tyrimo dalyviai teigia, kad pastaroji informacija yra ypatingai naudinga [*Žinoma ...; ... labai naudinga ...*]. Apibendrinant galima teigti, kad dokumentai pristatomi iš nuolat mokinio lankomos ugdymo įstaigos padeda pedagogams ir specialistams geriau tenkinti mokinių ugdymosi poreikius ir užtikrina tinkamą švietimo pagalbos tęstinumą.

Pagrindiniai pirminio mokinio ir jo tėvų apsilankymo sanatorinėse klasėse tikslai.

Dauguma (89,3%) anketinėje apklausoje dalyvavusių tėvų, kartu su savo vaikais atvykę į medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigą, apsilankė sanatorinėse klasėse. Tyrimo dalyviai nurodė priežastis dėl kurių lankėsi sanatorinėse klasėse (žr. 8 pav.).

8 pav. Tėvų apsilankymų sanatorinėse klasėse tikslai (proc.)

Tėvai kartu su savo mokyklinio amžiaus vaikais lankosi sanatorinėse klasėse todėl, kad turi pristatyti atsivežtus dokumentus (26%), pasirašyti specialią mokymosi sutartį (24,9%), nori susipažinti su pedagogais (16,8%), bendrąja tvarka (15%) bei įvairiais specialistais (13,2%).

Skirtingų įstaigų tarpusavio veiklų derinimas. Tyrimo metu svarbu atskleisti, ar sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams buvo užtikrintas visų pagrindinių mokomųjų dalykų mokymo ir mokymosi tęstinumas. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma (95,1%) tėvų mano, jog sanatorinėse klasėse jų vaikams buvo užtikrintas visų nuolatinėje ugdymo įstaigoje dėstomų mokomųjų dalykų tęstinumas. Tuo tarpu tik maža dalis (4,9%) tyrime dalyvavusių tėvų nurodo pasigedę tam tikrų mokomųjų dalykų mokymo tęstinumo.

Tyrimo metu akcentuojama, kad medicininės reabilitacijos skyriuje vaikams kasdien skiriamos sveikatinimo procedūros, o sanatorinėse klasėse besimokančiųjų mokinių tvarkaraštyje kasdieną papildomai numatomos 3 – 5 pamokos. Dėl pastarosios priežasties kyla klausimas, ar pamokų ir sveikatos būklę gerinančių procedūrų laikas tinkamai derinamas tarpusavyje ir nesidubliuojantis. Didžioji dalis tyrime dalyvių tėvų (91,3%) pastebi, kad jų vaikams buvo tinkamai suderintas pamokų ir sveikatos būklę gerinančių procedūrų laikas. Likusioji dalis respondentų (8,7%) pastebi, kad sveikatinimo procedūrų ir vedamų pamokų laikas galėtų būti derinamas atidžiau.

Apibendrinant gautus tyrimo duomenis, susijusius su sanatorinėse klasėse besimokančių mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių švietimo pagalbos tęstinumo organizavimu, galima pastebėti, kad formaliai už švietimo pagalbą atsakinga bendrojo ugdymo mokyklos, kuriai priskirtos sanatorinės klasės, Vaiko gerovės komisija. Tyrimo duomenų analizė padėjo atskleisti, kad realiai su sanatorinėse klasėse besimokančiųjų mokinių ugdymu ir ugdymosi poreikių tenkinimu susijusius klausimus sprendžia pedagogai ir specialistai, o individualius ugdymo ir ugdymosi planus tvirtina medicininės reabilitacijos skyriuje dirbantys gydytojai. Tyrimas parodė, kad iš vaiko nuolat lankomos mokyklos bei pedagoginių psichologinių tarnybų gaunami formalūs dokumentai padeda sanatorinėse klasėse dirbantiems pedagogams ir specialistams tinkamai organizuoti švietimo pagalbos teikimą. Dauguma (92,2%) tyrime dalyvavusių tėvų nurodo, kad sanatorinių klasių administracija jiems pateikė išsamius atsakymus į kylančius klausimus, susijusius su jų vaikų ugdymo tęstinumo organizavimu. Maža dalis (7,8%) apklaustųjų pasigenda išsamesnių ir nuoseklesnių atsakymų. Galima daryti išvadą, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusių tėvų yra patenkinti švietimo pagalbos organizavimo tvarka sanatorinėse klasėse.

2.4. Ugdymas ir švietimo pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse

2.4.1. Mokinių ugdymas sanatorinėse klasėse

Platesnės mokinių ugdymo sanatorinėse klasėse analizės metu aktualu atskleisti: mokymo ir mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpį, inkluzinio ugdymo galimybes, pedagoginio darbo reglamentavimą, mokinių pristatomų dokumentų naudingumą, pamokų vedimo jungtinėse klasėse esmę, naudojamus mokymo ir mokymosi metodus, vertinimo sistemą. Esminiai mokinių ugdymo aspektai magistro darbe pateikiami remiantis sanatorinėse klasėse dirbančių įvairių mokomųjų sričių pedagogų pateiktais duomenimis.

Mokymo ir mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpis. Tyrimo duomenys parodė, kad sanatorinėse klasėse mokiniai mokosi skirtingą laiko tarpą, kuris priklauso nuo gydymosi medicininės reabilitacijos skyriuje laikotarpio [*Priklausomai nuo sveikatos būklės ...; ... priklauso <...> su koku keliapiu mokins atvyko ...*]. Dėl nevienodo laikotarpio, kurį vaikai praleidžia medicininės reabilitacijos skyriuje nuolat keičiasi sanatorinėse klasėse besimokančiųjų mokinių skaičius. Pastarojo aspekto pasekoje pamokos yra vedamos jungtinėms klasėms. Anketinės apklausos duomenys leidžia teigti, kad mokinių pasiskirstymas jungtinėse klasėse dažniausiai būna labai netolygus. Interviu dalyvavusios pedagogės patvirtino, kad mokinių jungtinėse klasėse skaičius būna labai įvairus [*... labai įvairiai, priklausomai nuo jungtinėje klasėje besimokančių mokinių skaičiaus*], tačiau dažniausiai klasės būna gana nedidelės [*... dažniausiai būna iki 10 mokinių; ... dažniausiai nuo 5 iki 10 mokinių*].

Inkluzinio ugdymo galimybės sanatorinėse klasėse. Siekiant tinkamai išanalizuoti pedagoginės pagalbos teikimą mokiniams, besimokantiems sanatorinėse klasėse, buvo svarbu išsiaiškinti, ar jose ugdomi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Interviu dalyvavusios pedagogės patvirtina, kad sanatorinėse klasėse yra ugdomi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai [*Taip <...> specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai mokosi jungtinėse klasėse*]. Pedagogės nurodė, kad jų vedamose pamokose dažniausiai dalyvauja nedidelių, vidutinių arba didelių SUP turintys mokiniai [*Dažniausiai nedideli, vidutiniai ir kartais dideli specialieji ugdymosi poreikiai; ... dalyvauja nedidelių ir vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai; ... įprastai nedideli, bet pasitaiko ir vidutiniai arba dideli specialieji ugdymosi poreikiai*]. Tuo tarpu labai didelių SUP turintys mokiniai dažniausiai gauna intensyvesnius individualius specialiojo pedagogo užsiėmimus [*Mokiniams su labai dideliais specialiaisiais ugdymosi poreikiais <...> kiekvieną dieną paskiriama specialiojo pedagogo pagalba; ... labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai <...> kokybišką*

pagalbą jiems teikia specialioji pedagogė]. Sanatorinėse klasėse besimokantys specialiuju ugdymosi poreikių turintys mokiniai ugdomi jungtinėse klasėse ir jiems yra teikiama pagrindinė reikalinga specialistų pagalba. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad tyrime dalyvavusių sanatorinių klasių ugdymo praktika dera su valstybiniuose ir įstaigos strateginiuose dokumentuose įteisintomis inkliuzinio ugdymo nuostatomis.

Pedagogų darbo reglamentavimas sanatorinėse klasėse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pedagogų darbas sanatorinėse klasėse nėra reglamentuotas specialiais valstybiniais dokumentais, todėl teikiant pagalbą mokiniams remiamasi bendraisiais švietimo dokumentais [*Sanatorinės klasės yra bendrojo lavinimo mokyklos sudėtyje, todėl naudojamės bendraisiais valstybiniais dokumentais; ... naudojamės bendraisiais dokumentais, kurie yra skirti visoms šalies mokykloms].* Tyrime dalyvavusios pedagogės teigė, kad bendrieji dokumentai tik iš dalies atitinka sanatorinių klasių darbo specifiką [*... bendrieji dokumentai ne visada atitinka mūsų darbo prioritetus, tvarką ar lūkesčius; ... ne visais atvejais bendrieji dokumentai atitinka darbo tvarką sanatorinėse klasėse].* Dėl šios priežasties įvairių mokomųjų sričių pedagogai bando pritaikyti bendrųjų dokumentų gaires darbui sanatorinėse klasėse [*... bendrąsias gaires pritaikau sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams; ... apmąstau, kaip organizuoti ir vesti pamokas sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams pasinaudojant bendraisiais nuostatais ...; ... apgalvoju, kaip bendrąsias nuostatas pritaikyti savo darbe].*

Mokinių pristatomų dokumentų svarba kokybiško ugdymo tęstinumo užtikrinimui. Tyrime dalyvavusios pedagogės nurodė, kad dažniausiai įvairių dokumentų duomenis jos panaudoja kasdieninėje pedagoginėje praktikoje siekdamos užtikrinti ugdymo tęstinumą ir pagalbą mokiniams turintiems specialiuju ugdymosi poreikių [*... organizuodama pamokas, teikdama naujas žinias ar mokydama naujų įgūdžių specialiuju ugdymosi poreikių turinčius mokinius, atidžiai perskaitau ir naudojuosi jau minėtomis pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijomis; ... atidžiai perskaitau visą pateiktą informaciją apie mokinio gebėjimus ar jam kylančius sunkumus].* Interviu dalyvavusios pedagogės akcentavo, kad informacija iš nuolatinį mokinių ugdymo įstaigų joms suteikia aiškumo, leidžia greičiau identifikuoti mokinio gebėjimus ar kylančius sunkumus, padeda greičiau suteikti tinkamą pagalbą [*... turiu žinoti vaiko gebėjimus tam, kad būtent pasiremdama jais galėčiau tobulinti silpnąsias sritis; ... gebėjimus ir sunkumus, patiriamus nuolatinėje lankomoje mokykloje, mokantis tam tikrų disciplinų; ... turėdami informaciją galime efektyviau padėti vaikui].*

Interviu metu pedagogės akcentavo pasigendančios informacijos apie mokinius neturinčius SUP [*... būtų naudinga gauti ne tik specialiuju ugdymosi poreikių turinčių mokinių trumpas charakteristikas; ... labai naudinga būtų gauti informacijos apie kiekvieno mokinio gebėjimus ir*

sunkumus, patiriamus nuolatinėje lankomoje mokykloje; ... pasigendu bent minimalių duomenų apie kitus mokinius]. Pedagogių manymu, per trumpą mokinio mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpį joms sunku tinkamai pažinti kiekvieną vaiką ir tenkinti individualius jų poreikius.

Tyrimė dalyvavusios pedagogės teigia, kad nepaisant to didelių sunkumų vesdamos pamokas jungtinėse sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams jos nepatiria [... didelių sunkumų nepatiriu; ... sunkumų nepatiriu, nors turiu pripažinti, kad tai nėra lengva ...], tačiau neslepia savo veikloje susiduriančios su tam tikrais nepatogumais [... kartais kyla minimalių nepatogumų]. Pasak interviu dalyvių, nepatogumų sukelia tai, jog sanatorinėse klasėse mokosi skirtingo amžiaus ir gebėjimų mokiniai.

Jungtinėse sanatorinėse klasėse naudojami darbo metodai. Tyrimo metu taip pat siekta išsiaiškinti, kokie darbo metodai jungtinėse sanatorinėse klasėse padeda dirbančioms pedagogėms sumažinti patiriamus nepatogumus. Gauti duomenys kategorizuojami ir pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė

Kategorija „Jungtinėse sanatorinėse klasėse naudojami darbo metodai“ ir ją sudarančios subkategorijos

Subkategorija	Irodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Mokomosios medžiagos ir užduočių individualizavimas	[... tenka individualizuoti pamokos medžiagą ir užduotis ...; ... paskiriu kiekvienam mokiniui skirtingas užduotis ...; ... individualizavimas <...> labai svarbus, nuolatinis].	3
Individualios pagalbos teikimas	[... padėti individualiai kiekvienam mokiniui; ... su mano pagalba; ... skiriu individualią pagalbą].	3
Grupinių darbų organizavimas	[... organizuojame darbą poromis; ... neišvengiamas darbas grupelėse ...; ... įjungiu darbą poromis, grupelėmis].	3
Aktyvių mokymo metodų naudojimas	[... įvesti šiuolaikinių ar aktyviųjų mokymo ir mokymosi metodų; ... stengiuosi įjungti šiuolaikinių mokymo ir mokymosi metodų; ... įvairūs mokymo metodai].	3
Savarankiškas mokinių darbas	[... mokosi individualiai ...; ... mokiniai daug dirba individualiai ...].	2
Šiuolaikinių priemonių naudojimas	[... įvairesnės šiuolaikinės priemonės; ... šiuolaikinės technologijos ...].	2

Tyrimo duomenys rodo, kad daug dėmesio dirbant jungtinėse sanatorinėse klasėse teikiama ugdymo individualizavimui ir mokomosios medžiagos bei užduočių pritaikymui [... tenka individualizuoti pamokos medžiagą ir užduotis ...; ... paskiriu kiekvienam mokiniui skirtingas užduotis ...], individualiai teikimai pagalbai [... padėti individualiai kiekvienam mokiniui; ... skiriu individualią pagalbą], grupiniam darbui [... organizuojame darbą poromis; ... įjungiu darbą poromis, grupelėmis], aktyviems mokymosi metodams [... stengiuosi taikyti šiuolaikinius mokymo ir mokymosi metodus; ... įvairūs mokymo metodai]. Šiuos tyrimo rezultatus patikslina

McTighe ir Brown (2005) atlikto tyrimo duomenys, kurio metu išryškėjo ugdymo turinio individualizavimo ir pateikiamų mokomųjų užduočių pritaikymo svarba atsižvelgiant į SUP turinčių mokinių gebėjimus. Autoriai pabrėžia, kad tai padeda įvairių mokomųjų sričių pedagogams paprasčiau organizuoti ar vesti skirtingų mokomųjų sričių pamokas ir teikti tinkamą pagalbą skirtingų gebėjimų mokiniams. Kiek rečiau pamokose organizuojamas savarankiškas mokinių darbas [*... mokosi individualiai ...; ... mokiniai daug dirba individualiai ...*], naudojamos šiuolaikinės kompiuterinės priemonės [*... įvairesnės šiuolaikinės priemonės; ... šiuolaikinės technologijos ...*].

Mokinių pasiekimų vertinimas. Tyrime taip pat siekta išsiaiškinti, kaip vertinami mokinių pasiekimai mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpiu. Tyrime dalyvavusios pedagogės nurodo, kad mokiniams yra suteikiamos galimybės gauti vieną ar kelis įvertinimus [*Dažniausiai per mokinio mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpį įrašau jam vieną ar du pažymius; ... stengiuosi, kad savo atvykimo laikotarpiu mokinys galėtų gauti keletą įvertinimų*]. Sanatorinėse klasėse įvairūs savarankiški, atsiskaitomieji ar kontroliniai darbai yra organizuojami retai [*Atsiskaitomuosius darbus skiriu ne itin dažnai ...; savarankiškų, atsiskaitomųjų ar kontrolinių darbų neorganizuoju*]. Pedagogės teigia dažniau vertinančios tarpinius mokinių atliktus darbus pamokose [*... vertinu tarpinius mokinių atliekamus darbus ...*]. Sanatorinėse klasėse vertinant darbus dėmesys atkreipiamas ne tik į atlikto darbo kokybę, pastangas, bet ir vaiko sveikatos būklę [*... atkreipiant dėmesį į jo sveikatos būklę; ... mokinio sveikatos būklę*]. Apie gautus įvertinimus yra pranešama ir nuolatinėms mokinių lankomoms ugdymo įstaigoms elektroninio dienyno arba specialių pažymų pagalba.

Apibendrinus tyrimo duomenis apie mokinių ugdymą sanatorinėse klasėse, galima teigti, kad pagrindinis pedagogų siekis yra užtikrinti ugdymo tęstinumą mokiniams, turintiems trumpalaikių ar ilgalaikių sveikatos sutrikdymų. Pastarosiose klasėse mokiniams dažniausiai yra suteikiama intensyvesnė individuali pagalba. Pateikti duomenys leidžia daryti išvadą, kad sanatorinėse klasėse teikiama pedagoginė pagalba negali pilnavertiškai atstoti mokinių mokymo ir mokymosi savo nuolatinėse ugdymo įstaigose.

2.4.2. Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse

Sanatorinėse klasėse mokosi 70,9% mokinių turinčių SUP, todėl tampa ypatingai svarbus aiškiai apibrėžtas specialiojo pedagogo darbas. Tyrimo duomenys parodė, kad specialiojo pedagogo darbas sanatorinėse klasėse nėra reglamentuotas specialiais valstybiniais dokumentais,

todėl teikdami pagalbą specialistai naudoja bendruosius valstybinius dokumentus²⁵.

Tyrime dalyvavusi specialioji pedagogė teigia, kad mokiniams, besimokantiems sanatorinėse klasėse, specialiojo pedagogo pagalba yra paskiriama remiantis mokinio kartu su savimi iš nuolatinės lankomos ugdymo įstaigos atsivežtais pedagoginės psichologinės tarnybos dokumentais [*... remiantis pedagoginės psichologinės tarnybos išvadomis ...*]. Pasak interviu dalyvės, specialiojo pedagogo pagalba dažniausiai teikiama mokiniams, kurie turi didelių ir labai didelių SUP [*dažniausiai dideli ir labai dideli specialieji ugdymosi poreikiai*]. Šiek tiek rečiau pratybose dalyvauja mokiniai, turintys vidutinius ir nedidelius SUP [*... rečiau <...> pratybas lanko vidutinius ir nedidelius specialiuosius ugdymosi poreikius turintys mokiniai*].

Sanatorinėse klasėse besimokantiems SUP turintiems mokiniams teikiamos individualios [*... dalyvauja individualiose pratybose*] arba grupinės [*... pratybose dalyvauja 2 – 3 mokiniai*] specialiojo pedagogo pratybos. Tyrime paaiškėjo, kad sanatorinėse klasėse dirbantiems specialiesiems pedagogams nenurodomas konkretus pratybų skaičius. Pratybų skaičius priklauso nuo vaiko sveikatos būklės, skiriamų medicininės reabilitacijos procedūrų ir pamokų skaičiaus [*... derinti sveikatos būklę gerinančias procedūras, pamokas ir specialistų pratybas <...> pratybų skaičius pasiskirsto įvairiai*]. Įprastai vienos specialiojo pedagogo vedamos pratybos sanatorinėse klasėse trunka 30 – 40 min. nepriklausomai nuo to, ar jos yra individualios ar grupinės. Galima daryti prielaidą, kad specialiojo pedagogo darbas tiek bendrojo ar specializuoto ugdymo įstaigose, tiek sanatorinėse klasėse yra panašus.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad specialiojo pedagogo darbas sanatorinėse klasėse nėra reglamentuotas specialiais valstybiniais dokumentais, todėl organizuojant ir teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą sanatorinėse klasėse SUP turintiems mokiniams taikomi bendrieji dokumentai. Tyrime dalyvavusi specialioji pedagogė nurodo, kad bendrieji dokumentai tik iš dalies atitinka sanatorinių klasių darbo specifiką. Manoma, kad dokumentai, reglamentuojantys sanatorinių klasių veiklą, padėtų įvairius mokomuosius dalykus vedantiems pedagogams tiksliau ir paprasčiau atlikti savo darbą [*... būtų tiesiog paprasčiau dirbti ...*]. Teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams pasigendama tikslesnės informacijos, susijusios su įvairios dokumentacijos pildymu [*Šiuo metu pildome labai įvairius dokumentus, vertinimui skirtus testus, rekomendacijas*]. Galima daryti išvadą, kad specialių dokumentų, reglamentuojančių specialiojo pedagogo darbą sanatorinėse klasėse, nebuvimas sukelia tam tikrų sunkumų. Dėl pastarosios priežasties sanatorinėse klasėse dirbantiems specialistams tenka skirti papildomo laiko bendrųjų dokumentų pritaikymui.

²⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1228. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403927> (Žiūrėta 2016-12-04).

Tyrimė dalyvavusi specialioji pedagogė pabrėžia, kad teikti pagalbą SUP turintiems mokiniams sanatorinėse klasėse padėtų išsamesnė informacija iš nuolatinės mokinio lankomos ugdymo įstaigos [*... duomenys iš nuolatinės mokinio lankomos ugdymo įstaigos padėtų lengviau organizuoti ir teikti specialiąją pedagoginę pagalbą*]. Akivaizdu, kad nuolatinėje ugdymo įstaigoje dirbantys pedagogai praleisdami didžiąją laiko dalį su mokiniu turi galimybę geriau jį pažinti ir tinkamai identifikuoti jo gebėjimus ar jam kylančius sunkumus. Sanatorinėse klasėse mokiniui mokantis keletą savaičių sunku jį visapusiškai pažinti. Šiuo atveju svarbu pastebėti, kad informacijos apie SUP turinčius mokinius pasidalijimas ir bendradarbiavimas yra ypatingai svarbus, siekiant užtikrinti visapusiškos pagalbos teikimą ir tęstinumą.

2.4.3. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas sanatorinėse klasėse

Tyrimo analizės duomenys leidžia teigti, kad sanatorinėse klasėse mokosi ne tik įvairių trumpalaikių ar ilgalaikių sveikatos sutrikdymų, bet ir specialiųjų ugdymosi poreikių, susijusių su nepalankiais socialiniais veiksniais turintys mokiniai. Pastarieji mokiniai ir jų tėvai dažnai susiduria su įvairiomis socialinėmis problemomis, todėl socialinio pedagogo darbas sanatorinėse klasėse tampa ypatingai svarbus. Aktualu tai, kad socialinio pedagogo darbas sanatorinėse klasėse, taip pat kaip specialiojo pedagogo, nėra reglamentuotas specialiais valstybiniais dokumentais, todėl teikdami pagalbą specialistai naudoja bendruosius valstybinius dokumentus²⁶.

Tyrimė dalyvavusi socialinė pedagogė nurodo, kad mokiniams, besimokantiems sanatorinėse klasėse, socialinio pedagogo pagalba iš anksto formaliai nėra paskiriama [*... užsiėmimų <...> praktiškai niekas neskiria*]. Mokinių elgesio stebėjimas tiek pamokų, tiek sveikatos būklę gerinančių procedūrų metu, bendradarbiavimas su sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais ar vaikų gydančiais gydytojais padeda pastebėti mokinius, kuriems reikalinga socialinė pagalba [*... stebiu mokinius, perskaitau jų ligos istorijas ir nusprendžiu, kuriam <...> reikėtų socialinės pedagoginės pagalbos*]. Tyrimo dalyvė akcentuoja, kad paprasčiau organizuoti ir teikti socialinę pagalbą mokiniams, besimokantiems sanatorinėse klasėse padėtų gaunama išsamesnė informacija iš nuolatinio ugdymo įstaigų [*... platesnė informacija apie kiekvieną mokinį būtų labai naudinga ir padėtų lengviau teikti pagalbą*]. Pedagogė nurodo pasigendanti duomenų apie mokinius ir jų šeimas [*... pritrūksta duomenų apie socialinę ir ekonominę vaiko šeimos padėtį, gyvenimo sąlygas, vaiko problemas*]. Pastaroji

²⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatų patvirtinimo. 2004 m. birželio 15 d. Nr. ISAK-941. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F7D62A64C54> (Žiūrėta 2016-12-04).

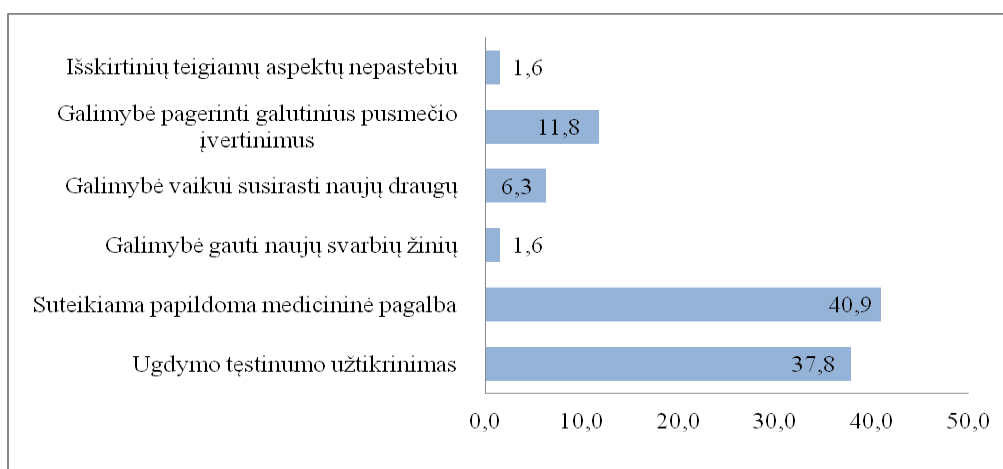
informacija leistų greičiau identifikuoti mokiniams kylančius sunkumus ir padėtų suteikti greitą, kokybišką pagalbą.

Tyrimo rezultatai leidžia pastebėti, kad socialinio pedagogo darbas sanatorinėse klasėse nėra reglamentuotas specialiais valstybiniais dokumentais [*... vadovaujames bendraisiais mokyklos ir valstybiniais dokumentais*]. Tyrime dalyvavusi socialinė pedagogė nurodo, kad bendrieji dokumentai ne visada atitinka darbo specifiką sanatorinėse klasėse. Socialinio pedagogo darbo sanatorinėse klasėse reglamentavimo stoka sukelia sunkumų organizuojant ir teikiant pagalbą mokiniams ar jų šeimoms.

Tyrimo duomenys parodė, kad pedagogų ir specialistų darbas sanatorinėse klasėse skiriasi nuo darbo bendrojo ugdymo mokyklose, tačiau yra reglamentuojamas vienodai. Mokiniai sanatorinėse klasėse mokosi trumpai, todėl įvairių mokomųjų sričių pedagogams ir specialistams reikalingas gebėjimas tinkamai ir nuosekliai identifikuoti mokiniams kylančius mokymosi sunkumus ar socialines problemas. Mokiniai sunku adaptuotis ir tinkamai atsiskleisti naujoje, mažai pažįstamoje erdvėje. Specialistai pripažįsta, kad per trumpą mokinio mokymosi laikotarpį sanatorinėse klasėse jie neturi galimybių gerai pažinti vaiko. Siekdami suteikti visapusiškos pagalbos tęstinumą mokiniams, specialistai siekia užmegzti glaudžius bendradarbiavimo ryšius su tėvais ir nuolatinėmis ugdymo įstaigomis.

2.4.4. Tėvų nuomonė apie švietimo pagalbos teikimą sanatorinėse klasėse

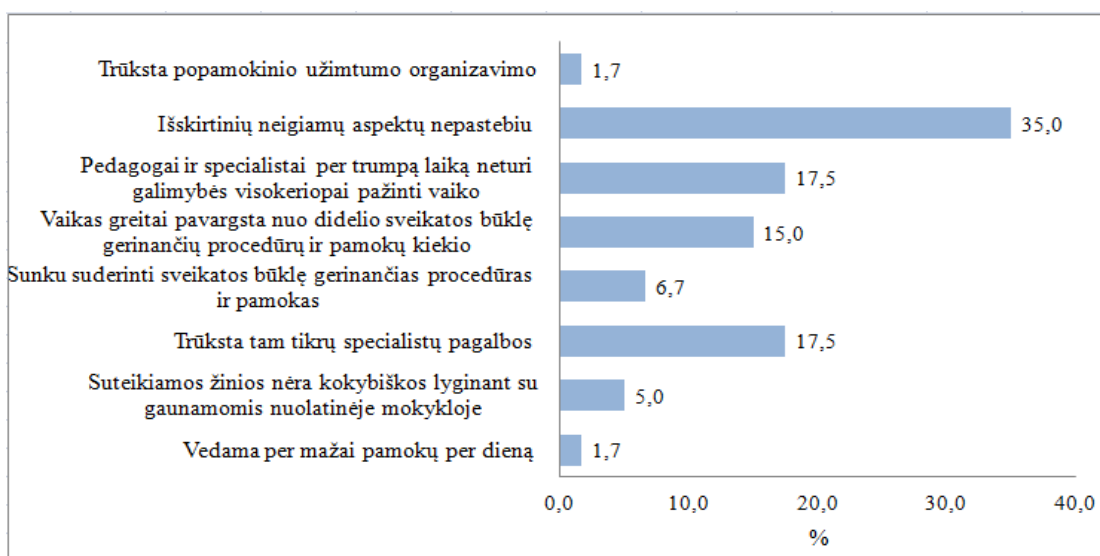
Analizuojant švietimo pagalbos teikimą sanatorinėse klasėse, gauta tėvų nuomonė papildė pedagogų ir specialistų pastebėjimus. Tyrimo metu tėvai atskleidė teigiamus švietimo pagalbos tęstinumą sanatorinėse klasėse užtikrinančius veiksnius (žr. 9 pav.).

9 pav. Teigiami švietimo pagalbos sanatorinėse klasėse aspektai (proc.)

Išanalizavus pateiktus duomenis paaiškėjo, kad dažniausiai tėvai išskiria šiuos teigiamus elementus pagalbos teikime sanatorinėse klasėse: medicininės pagalbos (40,9%) ir ugdymo tęstinumo užtikrinimas (37,8%). Tėvai akcentuoja, kad mokymosi sanatorinėse klasėse metu jiems labai svarbus vaikų visapusiškas tobulėjimas ir fizinis stiprėjimas [*Po ligos dukra pastiprėjo fiziškai, mokėsi pagrindinių dalykų; ... vaikas sustiprėjo visapusiškai; mano sūnus turi didelę negalią, todėl labai svarbi medicininė pagalba ...*]. Šie aspektai turi glaudžias sąsajas su Ališausko, Kaffemanienės ir kt. (2011) atliktu tyrimu, kurio metu nustatyta, kad dauguma tėvų auginančių SUP turinčius mokinius siekia suteikti vaikams kuo intensyvesnę ir platesnę sveikatos būklės gerėjimą užtikrinančią pagalbą. Galima daryti prielaidą, kad dažniausiai SUP turintiems mokiniams reikalinga specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo, socialinio pedagogo, psichologo) pagalba ir sveikatinimo paslaugos. Dalis (11,8%) tyrime dalyvavusių tėvų svarbiausiu teigiamu dalyku išskiria tai, kad besimokydami sanatorinėse klasėse jų vaikai pasigerino galutinius pusmečio įvertinimus [*Klasėse dukra turėjo galimybę lengviau gauti gerus įvertinimus; ... lengvesnis mokymasis*]. Tėvai retai (1,6%) atkreipia dėmesį į tai, kad sanatorinėse klasėse vaikai susiranda naujų draugų, įgyja naujos patirties ar gauna svarbių žinių.

Tėvai taip pat nurodė tobulintinas mokymosi sanatorinėse klasėse sritis (žr. 10 pav.).

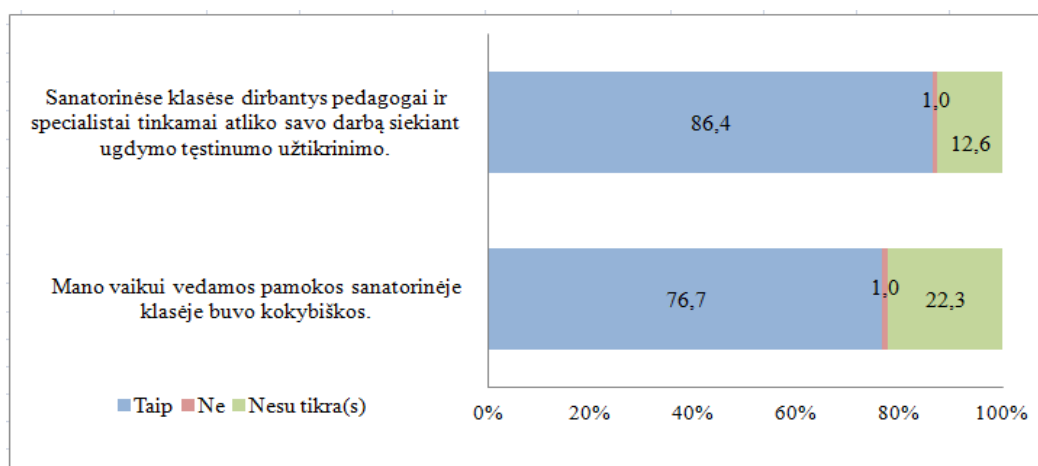

10 pav. Tobulintinos švietimo pagalbos sanatorinėse klasėse veiklos sritys (proc.)

Tėvų apklausos duomenų analizė parodė, kad dažniausiai sanatorinėse klasėse pasigendama tam tikrų specialistų pagalbos teikimo (17,5%). Labiausiai vaikams trūksta logopedinės ir psichologinės pagalbos [*Nebuvo užtikrintas logopedinės pagalbos tęstinumas, tokią pagalbą vaikas gavo sanatorijoje; ... trūko logopedinės ir psichologinės pagalbos, tačiau vaikas ją gavo pačioje sanatorijoje*]. Minimų specialistų pagalbą vaikams užtikrina medicininės reabilitacijos

skyrius, tačiau tėvai mano, kad visi specialistai turėtų dirbti kartu. Dalis (17,5%) tyrime dalyvavusių tėvų pabrėžia, kad pedagogams ir specialistams sudėtinga per trumpą mokinių mokymosi sanatorinėse klasėse laikotarpį visapusiškai pažinti vaikus. 15% tyrimo dalyvių nurodo, kad jų vaikai greitai pavargsta nuo sveikatos būklę gerinančių procedūrų ir pamokų. Tėvai nurodo ir kitas tobulintinas sanatorinių klasių veiklos sritis: geresnis sveikatos būklę gerinančių procedūrų ir pamokų suderinimas (6,7%), ugdymo kokybės gerinimas lyginant su nuolatinė mokykla (5%), daugiau pamokų vedimo per dieną (1,7%) ir popamokinio užimtumo organizavimo tobulinimas (1,7%). Trečdalis (35%) respondentų nurodė, kad sanatorinių klasių veikloje jie nepastebi neigiamų ar tobulintinių aspektų.

Taip pat buvo išsiaiškinta, ar tėvus tenkina sanatorinėse klasėse dirbančių įvairių mokomųjų sričių pedagogų ir specialistų darbas. Tėvų pasitenkinimas švietimo pagalbos teikimu sanatorinėse klasėse atskleidžiamas 11 paveiksle.

11 pav. Tėvų pasitenkinimas švietimo pagalbos teikimu sanatorinėse klasėse (proc.)

Dauguma tyrime dalyvavusių tėvų (86,4%) yra patenkinti sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir specialistų darbu. Nedidelė dalis respondentų (12,6%) nėra užtikrinti pedagogų ir specialistų atliekamo darbo tinkamumu. Tik 1% tėvų nurodo nepasitenkinimą sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir specialistų darbu. Panašūs duomenys gauti siekiant atskleisti tėvų pasitenkinimą sanatorinėse klasėse vedamų pamokų kokybe. Šiuo atveju 76,7% respondentų sutiko su teiginiu, kad jų vaikams sanatorinėse klasėse vedamos pamokos buvo kokybiškos, tačiau kiek daugiau nei penktadalis apklaustųjų (22,3%) tuo abejoja.

Šiame kontekste svarbu nurodyti, kad sanatorinių klasių specifika lemia ne tik ugdymo, specialiosios ir socialinės pedagoginės pagalbos teikimą, nes mokiniai gauna papildomas gydymo bei sveikatinimo paslaugas. Tampa labai svarbu, kad visi medicininės reabilitacijos skyriuje ir sanatorinėse klasėse dirbantys asmenys bendradarbiautų tarpusavyje.

2.5. Ugdymo dalyvių bendradarbiavimas teikiant švietimo pagalbą mokiniams sanatorinėse klasėse

2.5.1. Pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas

Nuolatinis pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas, pagalba vienas kitam ir atsakomybių pasidalijimas padeda geriau pažinti mokinius, identifikuoti jų gebėjimus, kylančius sunkumus, poreikius ar suteikti tinkamą pagalbą.

Sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų tarpusavio bendradarbiavimas. Tyrime dalyvavusios pedagogės nurodo palaikančios glaudžius tarpusavio bendradarbiavimu grįstus santykius [*... esame komanda, todėl bendraujame ir bendradarbiaujame ...; ... sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais mes bendraujame kiekvieną dieną, o glaudžiau bendradarbiaujame iškilus kokiems nors svarbiems klausimams ...*]. Pedagogės atskleidžia dažniausiai tarpusavyje bendradarbiaujančios ugdymo organizavimo ir teikimo klausimais [*Deriname įvairius klausimus, susijusius su sanatorinių klasių veikla; ... susijusiais su pagalbos organizavimu ir teikimu sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams ...; ... klausimus dėl pamokų organizavimo ar teikimo tvarkos*]. Kiek rečiau bendradarbiavimas plėtojamas aplinkos pritaikymo [*... tariamės, kaip pritaikyti aplinką pagal tam tikrus vaikų poreikius, kaip geriau vesti pamokas ...; ... dėl aplinkos pritaikymo negalių turintiems mokiniams*], probleminių situacijų sprendimo [*... kartu sprendžiame susidariusias situacijas...; ...deriname tolimesnės veiklos planą*], renginių organizavimo klausimais [*...deriname įvairius klausimus, susijusius su <...> renginių organizavimu*]. Visus paminėtus klausimus specialistai ir pedagogai sprendžia įvairiomis formomis (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Kategorija „Sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų tarpusavio bendradarbiavimo formos“ ir ją sudarančios subkategorijos

Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Susitikimai ugdymo įstaigoje	[<i>Dažniausiai susitikimai <...> darbo vietoje; dažniausiai susitinkame ugdymo įstaigoje ...; susitinkame sanatorinėse klasėse ...; ... susitinkame sanatorinėse klasėse ...; susitinkame darbe ...</i>].	5
Telefoniniai pokalbiai	[<i>... skubių atvejų metu telefoniniais pokalbiais; ... bendraujame telefonu; ... skubiais atvejais bendraujame telefonu</i>].	3
Metodinės grupės susitikimai	[<i>... rengiame <...> metodinės grupės susitikimą; ... rengiame metodinės grupės susitikimus ...</i>].	2

Susitikimai neformalioje aplinkoje	[Susitinkame <...> neformalioje aplinkoje ...].	1
------------------------------------	---	---

Pateiktų atsakymų analizė leido pastebėti, kad dažniausiai sanatorinėse klasėse dirbančios pedagogės bendradarbiauja susitikdamos ugdymo įstaigoje. Kiek rečiau bendradarbiavimas vyksta pasitelkiant telefoninius pokalbius ir metodinės grupės susitikimus. Rečiausiai pedagogės bendradarbiavimą plėtoja neformalioje aplinkoje. Šie duomenys atskleidžia, kad pedagogės pirmenybę teikia realiems susitikimams, kurių metu jos efektyviai sprendžia kylančius klausimus.

Sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas. Tyrimo metu sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai nurodė dažnai bendradarbiaujantys tarpusavyje [*Bendrauju ir bendradarbiauju su sanatorinėse klasėse dirbančiomis specialiaja, socialine pedagogėmis ...; ... daug laiko skiriame bendravimui ir bendradarbiavimui ...; ... bendradarbiauju su specialiaja ir socialine pedagogėmis*]. Bendradarbiaudami pedagogai ir specialistai gali išspręsti labai įvairius klausimus (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Kategorija „Sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir specialistų tarpusavio bendradarbiavimas“ ir ją sudarančios subkategorijos

Subkategorija	Įrodantys teiginiai	Teiginių skaičius
Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas	[<i>Aptariame įvairius specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo klausimus ...; ... susijusius su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymu; ... specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymu; ... kokybišku specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo testinumo užtikrinimu; ... kai klasėje mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių turintis mokinys, mes dalijamės svarbia informacija ...</i>].	5
Netinkamo mokinių elgesio ir probleminių situacijų sprendimas	[<i>... susijusius su mokinių elgesio problemomis; ... kylančius probleminius klausimus ...; ... mokinių elgesio, kylančių probleminių situacijų klausimus; ... probleminių situacijų sprendimu ...</i>].	4
Mokomosios medžiagos, užduočių individualizavimas ir diferencijavimas	[<i>... individualizavimo ...; ... diferencijavimo ...</i>].	2
Aplinkos pritaikymas	[<i>... aplinkos pritaikymo ...</i>].	1
Lankomumas	[<i>... pamokų lankymo ...</i>].	1

Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai įvairių mokomųjų sričių pedagogės ir specialistės tarpusavyje bendradarbiaudamos sprendžia SUP turinčių mokinių ugdymo ir probleminių situacijų sprendimo klausimus. Rečiau bendradarbiaujama mokomosios medžiagos individualizavimo ar diferencijavimo, aplinkos pritaikymo ir lankomumo klausimais. Anketinės

apklausos duomenys parodė, kad dauguma mokinių, besimokančių sanatorinėse klasėse turi SUP, todėl jų ugdymo klausimų aptarimas yra labai aktualus.

Neatsiejamas bendradarbiavimas vyksta tarp sanatorinėse klasėse (pedagogų, specialistų, administracijos) ir medicininės reabilitacijos skyriuje (gydytojų, kitų specialistų, slaugytojų, pagalbinių darbuotojų, administracijos) dirbančio personalo [*... bendradarbiaujame su įvairiais specialistais, dirbančiais sanatorijoje ...; ... kontaktą palaikau su gydytojais, slaugytojomis ir kitu personalu*]. Dažniausiai bendradarbiaujant sprendžiami įvairūs klausimai, susiję su informacijos apie mokinio sveikatos būklę pasidalijimu [*... bendraujame tada, kai vaikas serga kokiomis nors stipriomis kvėpavimo ar širdies ligomis; ... informacijos apie vaiko sveikatos būklę ...*], gydymo palatoje skyrimo [*... kai vaikui yra skiriamas ugdymas palatoje; ... vaikui buvo paskirtas mokymas palatoje, todėl derinome svarbius klausimus*], individualių mokinių ugdymo planų tvirtinimo [*... tvirtina individualius vaikų ugdymosi planus ...; ... ugdymosi planų patvirtinimo klausimais ...*], rekomendacijų teikimo [*... pateikia rekomendacijų, kaip tausoti vaiko sveikatą pamokose*]. Bendradarbiavimas tarp sanatorinių klasių ir medicininės reabilitacijos skyriaus darbuotojų leidžia geriau planuoti ir kompleksiskai teikti švietimo ir kitą reikiamą pagalbą mokiniams.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad bendradarbiavimo principų taikymas sanatorinėse klasėse užtikrina visapusišką vaiko pažinimą ir efektyvesnės pagalbos teikimą. Bendradarbiavimas efektyvus tada, kai dalyvauja visi susiję asmenys – sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai, medicininės reabilitacijos skyriaus personalas, nuolatinėse ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai ir specialistai. Šiame kontekste labai svarbus ir bendradarbiavimas su mokinių tėvais.

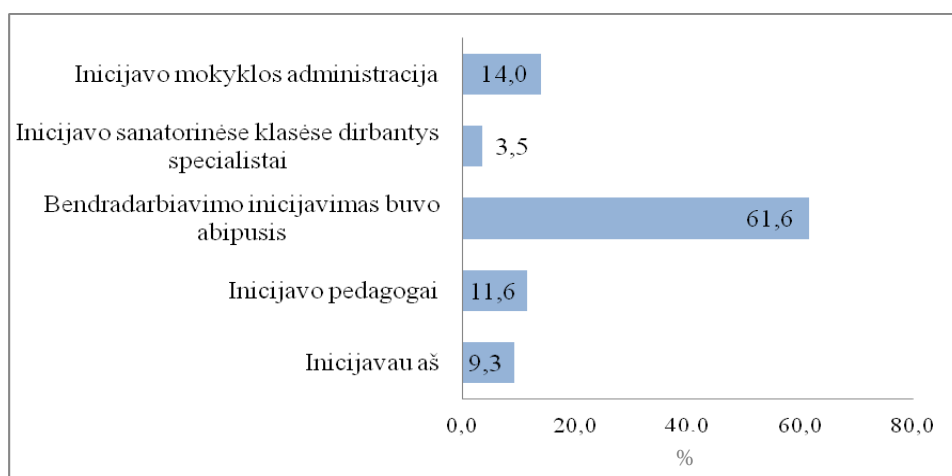
2.5.2. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas

Mokslinės literatūros, valstybinių ir įstaigos strateginių dokumentų analizė parodė, kad tėvų įtraukimas į mokinių ugdymą yra sudėtingas, tačiau ypatingai svarbus procesas. Galima daryti prielaidą, kad pedagogams ir specialistams, dirbantiems sanatorinėse klasėse sunku per trumpą laikotarpį visokeriopai pažinti mokinį, identifikuoti jo gebėjimus ar kylančius sunkumus. Dėl pastarojo aspekto labai svarbus visų ugdymo proceso dalyvių įsitraukimas į mokinio pažinimą ir ugdymo tęstinumą sanatorinėse klasėse.

Sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir tėvų tarpusavio bendradarbiavimas. Remiantis anketinės apklausos duomenimis nustatyta, kad bendradarbiavimu grįstus santykius su sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais palaiko 74,8% apklaustų tėvų. Likusieji (25,2%)

nebendradarbiauja su sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais. Pedagogai taip pat teigia, kad su dalimi sanatorinėse klasėse besimokančių mokinių tėvų jie nepalaiko glaudžių bendradarbiavimo grįstų santykių, o tiesiog minimaliai bendrauja [*... bendraujame <...> su mokinių tėvais; ... kartais bendraujame susitikę; ...labiau tiktų bendravimo sąvoka*]. Šiuos duomenis papildė Dovidauskaitės (2014) atliktas tyrimas, kurio metu atskleista, kad dažniausiai tarp tėvų, įvairių mokomųjų sričių pedagogų ir specialistų vyksta bendravimas, kurio negalima įvardinti platesne bendradarbiavimo sąvoka.

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kas dažniausiai inicijuoja pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą sanatorinėse klasėse (žr. 12 pav.).

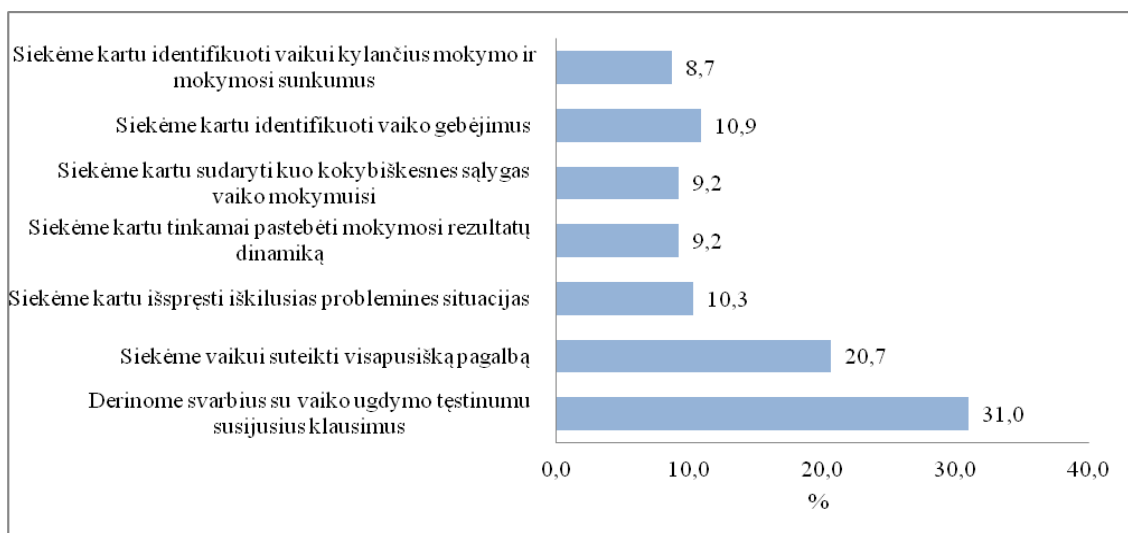

12 pav. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo inicijavimas (proc.)

Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai bendradarbiavimo inicijavimas būna abipusis (61,6%), o kiek rečiau bendradarbiavimą inicijuoja mokyklos administracija (14%), pedagogai (11,6%) ir rečiau patys tėvai (9,3%). Šie duomenys sutampa su pedagogų išsakyta nuomone [*... bendradarbiavimo siekimas būna abipusis*]. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad rečiausiai tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą inicijuoja įvairių sričių specialistai dirbantys sanatorinėse klasėse (3,5%). Pastarąjį aspektą gali lemti sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų nuostata savo darbą sieti tik su pagalba vaikui. Šiuos duomenis papildė Mitchell (2007) atliktas tyrimas, kurio metu nustatyta, kad mokinių tėvai neretais atvejais pasigenda platesnės bendrojo ugdymo įstaigose dirbančių specialistų iniciatyvos bendradarbiavimui.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė informaciją, kokiomis formomis palaikomas sanatorinėse klasėse dirbančių pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas. Daugiau nei pusė (54,8%) tyrime dalyvavusių tėvų nurodė, kad su sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais jie bendradarbiauja susitikdami ugdymo įstaigoje. Pedagogai pastebi, kad dažniausiai tėvams pirmą kartą apsilankius su vaiku sanatorinėse klasėse užmezgama bendradarbiavimo iniciatyva [*Tėvai*

atveža vaikus į sanatoriją ir apsilanko sanatorinėse klasėse ...; ... dažniausiai apsilanko prieš pradėdant vaikui mokytis sanatorinėse klasėse ...]. Likusi dalis tėvų (25,4%) nurodo su pedagogais bendradarbiavimo ryšius mezgantys bendraujant telefonu, dalyvaujant specialiuose aptarimuose (9,5%), susirašinėjant elektroniniais laiškais (6,3%). Rečiausiai bendradarbiavimas plėtojamas įvairių bendrų renginių (2,4%) ir susitikimų neformalioje aplinkoje (1,6%) metu. Tyrimo metu atskleista, kokius klausimus sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir tėvai sprendžia bendradarbiaudami (žr. 13 pav.).

13 pav. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo tikslai (proc.)

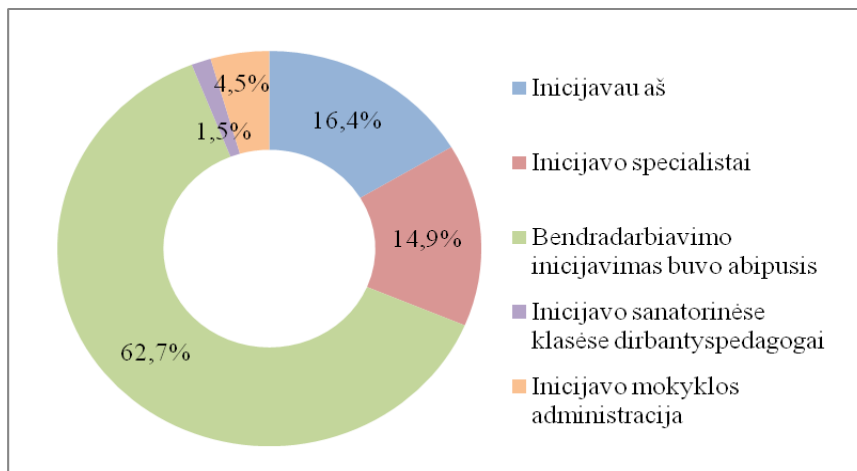
Tyrimo duomenys pateikti 13 paveiksle leidžia patikslinti, kad dažniausiai pedagogai ir tėvai bendradarbiauja siekdami suderinti svarbius klausimus, susijusius su vaiko ugdymo tęstinumu (31%) ir visapusiškos pagalbos teikimu (20,7%). Kiek rečiau bendradarbiaujama siekiant kartu identifikuoti vaiko gebėjimus (10,9%), išspręsti iškilusias problemines situacijas (10,3%), sudaryti kokybiškesnes sąlygas vaiko mokymuisi (9,2%), tinkamai pastebėti mokymosi rezultatų dinamiką (9,2%) ir identifikuoti vaikui kylančius mokymo ir mokymosi sunkumus (8,7%). Tyrimo metu tėvai neakcentavo bendradarbiavimo plėtojimo sudarant individualų vaiko ugdymosi planą.

Sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų ir tėvų tarpusavio bendradarbiavimas.

Remiantis anketinės apklausos duomenimis nustatyta, kad bendradarbiavimu grįstus santykius su sanatorinėse klasėse dirbančiais specialistais palaiko šiek tiek daugiau negu pusė (58,3%) apklaustų tėvų. Likusieji (41,7%) apklausoje dalyvavę tėvai su specialistais nebendradarbiauja. Dalis tėvų patikslina, kad jų vaikams specialioji pedagoginė ir socialinė pedagoginė pagalba tiesiog nebuvo teikiama [*Specialistų pagalbos sūnui nereikėjo; mano sūnus negavo papildomos*

specialistų pagalbos; mano dukrai reikėjo tik logopedinės pagalbos, kurie nedirba sanatorinėse klasėse].

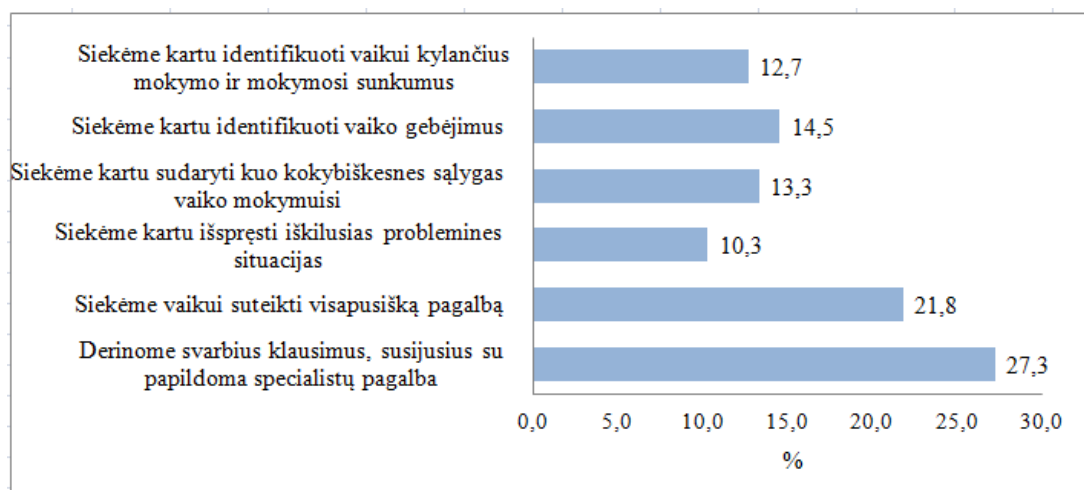
Tyrimo metu paaiškėjo, kas dažniausiai inicijuoja sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų ir tėvų bendradarbiavimą (žr. 14 pav.).

14 pav. Tėvų ir specialistų bendradarbiavimo inicijavimas (proc.)

Pateiktų duomenų analizė parodė, kad dažniausiai bendradarbiavimo inicijavimas būna abipusis (62,7%), o kiek rečiau jį plėtoja patys tėvai (16,4%), specialistai (14,9%), mokyklos administracija (4,5%). Rečiausiai bendradarbiavimą inicijuoja įvairių mokomųjų sričių pedagogai (1,5%). Gauti duomenys leidžia daryti išvadą, kad mokinių tėvai ir sanatorinėse klasėse dirbančios specialistės siekia bendradarbiauti. Tyrime dalyvavusios specialistės patikslina, kad tėvai yra pasirengę bendradarbiauti ir kartu siekti mokinių gerovės [*Tėvai labai geranoriškai bendrauja ar suteikia informaciją; ... esant reikalui, jie visada <...> bendradarbiauja*].

Tyrimo duomenys padėjo patikslinti, kokiomis formomis palaikomas sanatorinėse klasėse dirbančių specialistų ir tėvų bendradarbiavimas. Daugiau nei pusė (54,1%) tyrime dalyvavusių tėvų nurodė, kad su sanatorinėse klasėse dirbančiais pedagogais jie bendradarbiauja susitikę ugdymo įstaigoje. Interviu atlikimo metu panašią informaciją pateikė specialioji ir socialinė pedagogės [*Dažniausiai susitikimai, nes tėvai kartu su vaikais apsilanko sanatorinėse klasėse ...*]. Kiek rečiau tėvų ir specialistų bendravimas vyksta telefonu (22,5%), dalyvaujant bendruose aptarimuose (14,3%), susirašinėjat elektroniniais laiškais (7,1%). Tyrimo metu atskleista, kokius klausimus dažniausiai kartu sprendžia sanatorinėse klasėse dirbančios specialistės ir tėvai (žr. 15 pav.).

15 pav. Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo tikslai (proc.)

Tyrimo duomenys rodo, kad dažniausiai specialistai ir tėvai bendradarbiauja siekdami suderinti svarbius klausimus, susijusius su specialistų pagalba (27,3%) ir visapusiškos pagalbos teikimu vaikams (21,8%). Kiek rečiau bendradarbiaujama siekiant kartu identifikuoti vaiko gebėjimus (14,5%), sudaryti kokybiškas sąlygas vaiko mokymuisi (13,3%), identifikuoti kylančius mokymo ir mokymosi sunkumus (12,7%), išspręsti iškilusias problemines situacijas (10,3%). Pastarieji duomenys nesutampa su Gevorgianienės (2003) atlikto tyrimo rezultatais, kuriuose nurodoma, kad tarp tėvų ir įvairių specialistų bendradarbiavimas dažniausiai vyksta mokinio gebėjimų ir sunkumų įvertinime. Šie aspektai galimai išryškėja dėl sanatorinių klasių darbo specifikos.

Apibendrinant svarbu pastebėti, kad visi ugdymo proceso dalyviai (pedagogai, tėvai, specialistai) supranta bendradarbiavimo svarbą, tačiau sanatorinių klasių pedagoginėje praktikoje bendradarbiavimas su tėvais turėtų būti stiprinamas. Tėvų domėjimasis, bendradarbiavimas su pedagogais bei specialistais padeda geriau pažinti ir ugdyti mokinius, o ypač tuos, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių.

Empirinės analizės apibendrinimas. Tyrimo duomenų analizė padėjo atskleisti svarbią informaciją, susijusią su švietimo pagalbos organizavimu ir teikimu sanatorinėse klasėse. Sanatorinėse klasėse besimokant sveikatos sunkumų, raidos sutrikimų ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ypatingai svarbus nuoseklus, aiškiai apibrėžtas ir kokybiškas ugdymas bei pagalbos tęstinumas.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad sanatorinėse klasėse dirbantys įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir specialistai savo darbe naudojami bendraisiais valstybiniais dokumentais, reglamentuojančiais švietimą ir švietimo pagalbą. Pedagogų ir specialistų darbas sanatorinėse klasėse nėra atskirai apibrėžiamas šalies dokumentuose, todėl bendrosios jų nuostatos pritaikomos darbo specifikai. Sanatorinėse klasėse besimokančių mokinių tėvai teigiamai vertina

sanatorinių klasių ir medicininės reabilitacijos skyriaus veiklų derinimą. Šiuo atveju vaikams suteikiama galimybė tuo pačiu metu stiprinti savo sveikatos būklę ir gauti ugdymą bei reikiamą specialistų pagalbą. Galima daryti prielaidą, kad dauguma tėvų išreiškia pasitenkinimą jų vaikams teikiama ugdymo ir specialistų pagalba.

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad visų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimas yra neatsiejamas nuo sanatorinių klasių darbo specifikos. Siekiant sanatorinėse klasėse besimokantiems mokiniams užtikrinti kokybišką ugdymą ir reikiamą pagalbą, bendradarbiaujama su įvairiais mokinį geriausiai pažįstančiais asmenimis: tėvais, nuolatinėse ugdymo įstaigose dirbančiais pedagogais ir specialistais, gydančiais gydytojais. Bendradarbiavimas bendrąja prasme suteikia teigiamas galimybes pažinti mokinį, tinkamiau identifikuoti jo gebėjimus ar kylančius sunkumus, teikti visapusišką pagalbą.

Išvados

1. Teorinės analizės metu nustatyta, kad sanatorinės klasės savo veiklą plėtoja įvairiose medicininės reabilitacijos ir sanatorinio gydymo sveikatos priežiūros įstaigose. Sanatorinės klasės formaliai priskiriamos bendrojo ugdymo mokykloms. Mokiniai pastarosiose klasėse ugdomi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, kurios gali būti pritaikomos arba individualizuojamos pagal mokinių poreikius. Galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje šios klasės veikia pagal inkliuzinio ugdymo principus. Sanatorijų ir sanatorinėse mokyklose bei sanatorinėse klasėse mokosi mokiniai, kurie taip pat serga įvairiomis ilgalaikėmis ar trumpalaikėmis ligoms arba turi raidos sutrikimų. Dėl pastarosios priežasties, kartu su švietimo pagalba mokiniams teikiamos sveikatos būklę gerinančios paslaugos. Sanatorijų ir sanatorinės mokyklos bei sanatorinės klasės užtikrina ugdytinių nenutrūkstamą ugdymą ir dalyvavimą kultūriniame bei socialiniame bendruomeniniame gyvenime.

2. Tyrimo duomenų analizės metu atskleista, kad formaliai už švietimo pagalbos organizavimą ir teikimą sanatorinėse klasėse atsakinga bendrojo ugdymo mokyklos, kuriai priskirtos sanatorinės klasės, Vaiko gerovės komisija. Nepaisant to, realiai mokinių besimokančiųjų sanatorinėse klasėse ugdymo ir ugdymosi poreikių tenkinimo klausimus sprendžia sanatorinėse klasėse dirbantys pedagogai ir specialistai, o individualiuosius ugdymo ir ugdymosi planus tvirtina medicininės reabilitacijos skyriuje dirbantys gydytojai. Tyrimo metu akcentuojama, kad tinkamai organizuoti ir teikti švietimo pagalbą sanatorinių klasių pedagogams ir specialistams padeda iš vaiko nuolat lankomos mokyklos bei pedagoginių psichologinių tarnybų gaunami dokumentai. Nustatyta, kad didžioji dalis sanatorinėse klasėse besimokančių mokinių turi specialiųjų ugdymosi poreikių, todėl jiems teikiama individuali pagalba.

3. Sanatorinėse klasėse mokiniai mokosi trumpą laikotarpį, todėl pedagogams ir specialistams reikalingas gebėjimas greitai, tinkamai ir nuosekliai identifikuoti mokinių gebėjimus, jiems kylančius mokymosi sunkumus, elgesio ar kitas socialines problemas. Mokiniam sunku per trumpą laiką adaptuotis ir tinkamai atsiskleisti naujoje aplinkoje, o tuo tarpu sanatorinėse klasėse dirbantiems pedagogams ir specialistams sudėtinga per trumpą laikotarpį gerai pažinti vaikus. Siekdami kuo geriau pažinti vaikus ir tinkamai tenkinti jų ugdymosi poreikius, sanatorinių klasių pedagogai ir specialistai į šį procesą siekia įtraukti tėvus, dirbti komandoje su kitais specialistais, palaikyti ryšius su nuolatine vaiko ugdymo įstaiga.

4. Tyrimas parodė, kad sanatorinėse klasėse dirbantys įvairių mokomųjų sričių pedagogai ir specialistai palaiko bendradarbiavimu grįstus tarpusavio santykius. Bendradarbiaujant dažniausiai sprendžiami įvairūs specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymo ir

probleminių situacijų sprendimo klausimai. Pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas padeda užtikrinti kokybišką švietimo pagalbos teikimo tęstinumą.

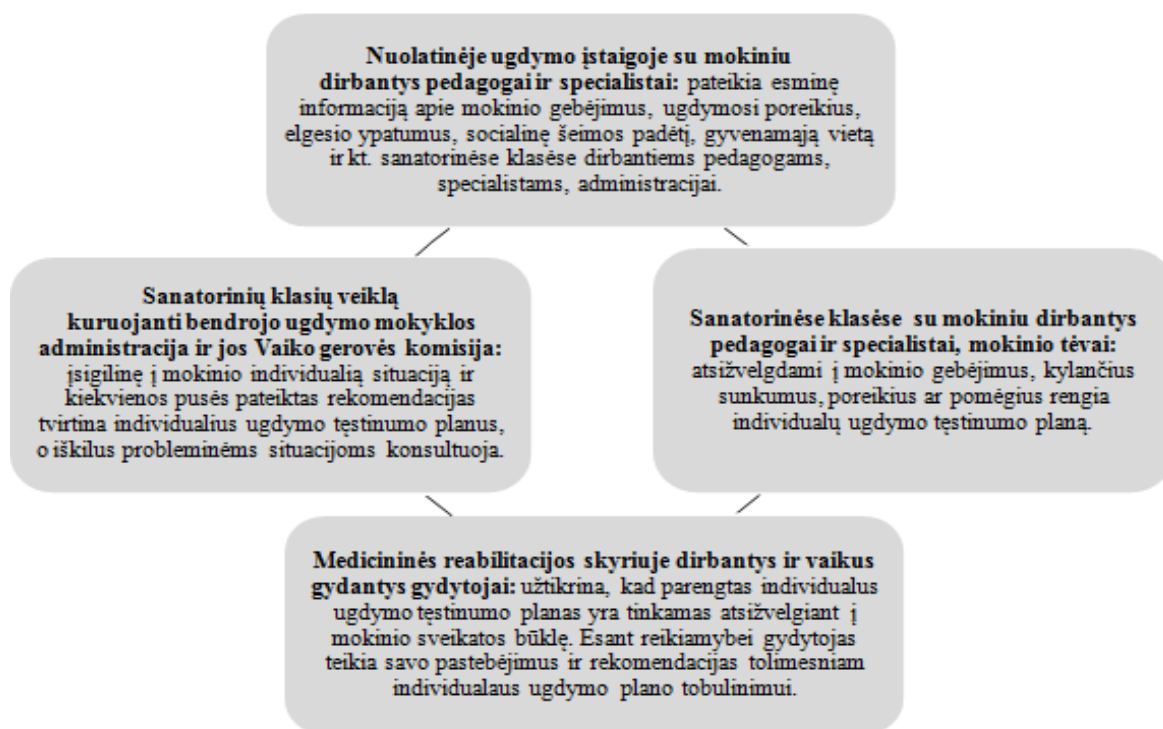
5. Tyrime dalyvavę tėvai, kurių vaikai mokėsi sanatorinėse klasėse, teigiamai vertina galimybę savo vaikams užtikrinti papildomą medicininę pagalbą, mokymosi tęsimą ir gaunamus geresnius įvertinimus. Tėvai sanatorinėse klasėse pasigenda logopedinės, psichologinės, surdopedagoginės ir tiflopedagoginės pagalbos teikimo, tačiau pabrėžia, kad dalis šių paslaugų teikiama medicininės reabilitacijos skyriuje.

6. Pagrindiniai tyrimo dalyvių bendradarbiavimo sanatorinėse klasėse motyvai – identifikuoti mokinio gebėjimus ar kylančius sunkumus ir tinkamai suderinti ugdymo ar pagalbos tęstinumo užtikrinimo klausimus. Pedagogai, specialistai ir tėvai supranta bendradarbiavimo svarbą sprendžiant su vaiko ugdymu susijusius klausimus, todėl palaiko minimalius bendradarbiavimu grįstus tarpusavio santykius. Nepaisant to, sanatorinių klasių pedagoginėje praktikoje bendradarbiavimas su tėvais dažnai būna formalus, todėl turėtų būti stiprinamas.

Sanatorinių klasių veiklos tobulinimo gairės

Tyrimo metu atskleistos švietimo pagalbos organizavimo ir teikimo sanatorinėse klasėse tobulintinos veiklos sritys. Remiantis jomis parengtos tobulinimo gairės:

- Valstybiniuose švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose, aiškiai apibrėžti visų ugdymo tęstinumu suinteresuotų įstaigų (nuolat vaiko lankomos mokyklos, sanatorinės klasės, bendrojo ugdymo mokyklos, kuriai šios klasės priskirtos, bei šios mokyklos Vaiko gerovės komisijos, medicininės reabilitacijos skyriaus) ir specialistų funkcijas, atsakomybes bei tarpusavio ryšius. Pavyzdys pateikiamas 16 paveiksle.

16 pav. Skirtingų įstaigų funkcijų ir atsakomybių pasidalijimas ugdymo tęstinumo siekime pavyzdys

- Siekiant įgyvendinti šią rekomendaciją, galima pasinaudoti dokumentu, kuris šiuo metu apibrėžia kompleksiskai teikiamą švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugas ikimokyklinio bei priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams²⁷. Nurodomame įsakyme yra nuosekliai ir konkrečiai apibrėžtos kiekvienos įstaigos ar proceso dalyvio atsakomybės bei funkcijos siekiant įgyvendinti bendrą tikslą.

²⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos apsaugos ministrų įsakymas dėl kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašo patvirtinimo. 2011 m. lapkričio 4 d. Nr. V-2068/A1-467/V-946. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Svietimas_ikimokyklinis/ISAKYMAS-Del%20kompleksiskai%20teikiamos%20pagalbos-2011-11-04.pdf (Žiūrėta 2016-12-07).

- Bendruosiuose valstybiniuose dokumentuose išskirti atskirus straipsnius arba parengti atskirus aprašus, kaip organizuoti ir teikti švietimo pagalbą sanatorijos mokyklose, sanatorinėse mokyklose, sanatorinėse klasėse, ligoninių mokyklose ir kitose panašiose ugdymo įstaigose besimokantiems mokiniams. Turėtų būti pateikiamos konkrečios nuorodos, susijusios su privalomosios dokumentacijos pildymu, pedagogų ir specialistų pagalbos teikimo intensyvumu, ugdymo teikimu jungtinėse klasėse besimokantiems mokiniams, individualiųjų ugdymo programų kūrimu ir tvirtinimu, pasiekimų vertinimu ir kt.

- Į bendrųjų dokumentų redagavimo arba naujųjų aprašų, reglamentuojančių ugdymo ir švietimo pagalbą sanatorijos mokyklose, sanatorinėse mokyklose, sanatorinėse klasėse, ligoninių mokyklose ir kitose panašiose ugdymo įstaigose, rengimą, įtraukti šiose įstaigose dirbančius pedagogus ir specialistus. Būtent jie turi pakankamos darbo patirties šioje srityje.

- Sukurti saugią elektroninę duomenų bazę, kurioje būtų pateikta esminė informacija apie visus šalies mokinius ir jų gebėjimus, ugdymosi poreikius, pasiekimus. Sistemoje pateiktą informaciją galėtų papildyti ar patikslinti mokinių tėvai (globėjai). Pastarosios sistemos sukūrimas ir platesnis naudojimas labiausiai padėtų nuolat fiksuoti, lyginti, stebėti mokinio daromą pažangą tėvams, nuolatinėse ugdymo įstaigose dirbantiems pedagogams ir specialistams. Sistema suteiktų galimybę paprasčiau dalytis esmine informacija tarp ugdymo ar kitų sektorių įstaigų. Pastarasis aspektas leistų sanatorijos mokyklose, sanatorinėse mokyklose, sanatorinėse klasėse, ligoninių mokyklose ir kitose specifinį ugdymo tęstinumą užtikrinančiose ugdymo įstaigose besimokantiems mokiniams teikti efektyvesnę, jų gebėjimus, ugdymosi poreikius ar pomėgius atitinkančią švietimo pagalbą.

Literatūra

1. 2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V – 457, trečiajame skirsnyje. Prieiga per internetą:
<https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Bendrieji%20ugdymo%20planai.pdf> (Žiūrėta 2016-05-14).
2. 2015 – 2016 ir 2016 – 2017 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrasis ugdymo planas. 2015 m. gegužės 6 d. Nr. V – 459, devintajame skirsnyje. Prieiga per internetą:
https://www.smm.lt/uploads/.../924_b1fe03e3710056899eb3049ad7f8239e.docx (Žiūrėta 2016-05-14).
3. Aidukienė, T. (2014). *Kaip užtikrinsime inkliuzinio ugdymo kokybę?* Prieiga per internetą:
http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/konferencija_pranesimas_aidukiene.pdf
(Žiūrėta 2016-07-12).
4. Aidukienė, T., Labinienė, R. (2003). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo tendencijų apžvalga tarptautiniame bei Lietuvos švietimo reformos kontekste (19990 – 2002 m.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 31-50). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai.
6. Ališauskas, A., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). Inkliuzinis ir specialusis ugdymas tėvų požiūriu. *Specialusis ugdymas*, 2 (25), 113 – 127.
7. Ališauskienė, S. (2003). Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo predispozicija ir bendradarbiavimo kūrimas. *Specialusis ugdymas*, 1 (8), 129–138.
8. Ališauskienė, S. (2005). *Ankstyvoji intervencija vaikystėje*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
9. Ališauskienė, S., Gudonis, V., Mikulėnaitė, L., Petrulytė, J., Radzevičienė, L. (2003). *Ankstyvasis ugdymas: dabartis ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
10. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius: mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Ambrukaitis, J. (2005). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Ambrukaitis, J., Antonovaitė, I. (2002). Komandinio darbo bruožai, tenkinant specialiuosius mokinių poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*, 6, 5 – 16.

13. Ambrukaitis, J., Borisevičienė, T. (2007). Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų ir tėvų požiūris į specialiojo pedagogo darbo efektyvumą. *Specialusis ugdymas*, 1(16), 116–127.
14. Birgelytė, A., Daulenskienė, A., Dzikavičiūtė, J., Jarienė, R. ir kt. (2012). *Kompetencijų ugdymas*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras. Prieiga per internetą: <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/Finalinis-leidinio-variantas.pdf> (Žiūrėta 2016-04-25).
15. Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius.
16. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by nature and design*. Cambridge MA: Harvard University Press.
17. Budrienė, R. (2000). Komandinio darbo principų taikymas mokinių kalbos sutrikimams šalinti. *Specialusis ir socialinis ugdymas* (p. 31-35). Šiauliai.
18. Čiuladienė, G., Paurienė, L. (2012). *Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link*. Švietimo problemos analizė. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
19. Daniels, E., Stafford, K. (2000). *Atvirų visiems vaikams grupių kūrimas: specialiųjų poreikių vaikų integravimas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
20. Dettmer, P., Dyck, N., Thurson, L.P. (1999). *Consultation, Collaboration, and Teamwork for Students with Special Needs*. Boston: Allyn and Bacon.
21. Dovidauskaitė, D. (2014). Mokykla ir tėvai: bendradarbiauja ar tik bendrauja? *Švietimo problemos analizė*, 17, 1 – 9.
22. Driessen, G., Smit, F., Slegers, P. (2005). Parental Involvement and Educational Achievement. *British Educational Research Journal*, 4, 509 – 532.
23. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R., Luneckienė, A., Žičkienė, D. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Vilnius: VIA RECTA.
24. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. (2009). *Raktiniai inkliuzinio švietimo kokybės plėtros principai*. Rekomendacijos politikams. Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
25. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. (2012). *Inkliuzinio švietimo mokytojo profilis*. Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
26. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra. (2012). *Švietimo sistema nepritaikyta specialiųjų poreikių vaikams ir neįgaliems suaugusiems*. Pranešimas spaudai. Prieiga per internetą: europa.eu/rapid/press-release_IP-12-761_lt.doc (Žiūrėta 2015-11-05).
27. Fullan, M. (1998). *Pokyčių jėgos*. Vilnius.

28. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai ugdant heterogenines moksleivių grupes bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
29. Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A., Masiliauskienė, E., Pocevičienė, R., Rūdytė, K. (2012). *Savivaldaus mokymosi vadovas tėvams (globėjams, rūpintojams)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
30. Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (2010). *Mokomės kartu*. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Mokomes_kartu.pdf (Žiūrėta 2016-07-12).
31. Gerulaitis, D. (2006). Tėvų, auginančių neįgalų vaiką, socialinio dalyvavimo visuomenėje bruožų atskleidimas: barjerai, galimybės. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 89-93.
32. Gevorgianienė, V. (2003). *Vidutiniškai sutrikusio intelekto ugdytinių bendravimo gebėjimų ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
33. Gevorgianienė, V., Zaikauskas, V. (2007). *Skirtingo tipo mokyklų nežymiai sutrikusio intelekto mokinių akademiniai pasiekimai*. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 18, p. 158- 169.
34. Gribačiauskas, E., Merkys, G. (2003). Pedagogų nuostata į ugdytinių integraciją ir segregaciją. *Specialusis ugdymas*, 1(8), 115 – 122.
35. Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
36. Hornby, G. (1999). Inclusion or delusion: con one size fit all? *Support for learning*. 4, 14.
37. Horwath, J. (2000). *The Child's World. Assessing Children in Need*. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC)/Jessica Kingsley Publishing.
38. Juodaitytė, A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-educacinis aspektas*. Šiauliai.
39. Kaffemanienė, I., Šimaitienė, S. (2005). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nuostatos ugdant neįgalų vaiką. *Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga* (p. 49 – 53). Šiauliai.
40. Kairienė, D. (2010). Komandos narių bendradarbiavimas, teikiant ankstyvąją pagarbą vaikui ir šeimai: atvejo analizė. *Specialusis ugdymas*. 1 (22), 84–96.
41. Kalinauskienė, K., Malinauskienė, D. (2009). *Klasių auklėtojų požiūris į bendravimo ir bendradarbiavimo su mokiniais iš probleminių šeimų kokybę*. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB->

- 0001:J.04~2009~1367167070165/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content (Žiūrėta 2016-04-25).
42. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
 43. Karvelis, V. (2003). Specialiojo ugdymo bruožai Lietuvoje (iki 1990 m.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 7-31). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
 44. Kasparavičienė, G., Sabaliauskienė, R., Rimkienė, R. (Sud.). (2002). *Jūs ne vieni. Šeimoms, auginančioms specialiųjų poreikių vaikus*. Vilnius: Garnelis.
 45. Kašalynienė, J. (2004). Šeimos įtaka pasiekimams mokykloje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 13, 28-43.
 46. Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus*. Šiauliai: Lucilijus.
 47. Kiliuvienė, D. (2004). *Integruotasis ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
 48. Kyriazopoulou, M., Weber, H. (Red.). (2009). *Rodiklių parengimas – inkliuzinio švietimo plėtrai Europoje vertinti*. Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
 49. Kret, E. (2001). *Mokykimės kitaip*. Atviro mokymosi idėjos: patarimai mokiniam, tėvams, mokytojams. Kaunas: Šviesa.
 50. Labinienė, R. (2003). Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo tendencijos. *Švietimo naujovės*, 1, 1 – 4.
 51. Lepeškienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius.
 52. *Lietuvos Respublikos konstitucija*. (1992). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> (Žiūrėta 2016-03-04).
 53. *Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymas*. 1991 m. lapkričio 28 d. Nr. I – 2044. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.199156E4E004> (Žiūrėta 2016-04-20).
 54. *Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymas*. 2004 m. gegužės 11 d. Nr. IX - 2228. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.199156E4E004/OzxwpqisAN> (Žiūrėta 2016-04-26).
 55. *Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas*. 1998 m. gruodžio 15 d. Nr. VIII-969. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E803358CC7B7> (Žiūrėta 2016-04-20).
 56. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatų patvirtinimo*. 2004 m. birželio 15 d. Nr. ISAK-941. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0F7D62A64C54> (Žiūrėta 2016-12-04).

- 57.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl klasių paskirčių klasifikatoriaus patvirtinimo. 2013 m. rugsėjo 11 d. Nr. V-856. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6868F3E8A436> (Žiūrėta 2015-11-04).
- 58.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių mokymo stacionarinėje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje ir namuose organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2012 m. rugsėjo 26 d. Nr. V-1405. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F84FC1260EED> (Žiūrėta 2016-12-04).
- 59.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašas. 2011 m. rugsėjo 30 d. Nr. V-1795. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=408141&p_query=&p_tr2= (Žiūrėta 2016-04-20).
- 60.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl savivaldybių sanatorijų mokyklų (sanatorijų klasių), skirtų šalies (regiono) mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, kurioms 2016 metais bus skiriama ūkio lėšų iš Lietuvos Respublikos valstybinės biudžeto, sąrašo tvirtinimo. 2015 m. spalio 9 d. Nr. V-1058. Prieiga per internetą: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VdjpnVo9WDMJ:https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/1320_066018f2f9de670d45ee6872e409d7df.docx+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (Žiūrėta 2016-05-20).
- 61.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2011 m. liepos 8 d. Nr. V-1228. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403927> (Žiūrėta 2016-12-04).
- 62.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: mokymosi formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas. 2012 m. birželio 28 d. Nr. V-1049. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429262&p_query=&p_tr2=2 (Žiūrėta 2016-04-21).
- 63.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas: mokinių mokymo organizavimas ligoninėse ir sanatorijos mokyklose. (2015). 2015-2016 ir 2016-2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrųjų ugdymo planų 3 priedas. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo_planai/3%20priedas%20ligonin%C4%97se%20ir%20sanatorijose.pdf (Žiūrėta 2016-05-02).
- 64.** Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos apsaugos ministrų įsakymas dėl kompleksiskai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams)

- tvarkos aprašo patvirtinimo*. 2011 m. lapkričio 4 d. Nr. V-2068/A1-467/V-946. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Svietimas_ikimokyklinis/ISAKYMAS-Del%20klompleksiskai%20teikiamos%20pagalbos-2011-11-04.pdf (Žiūrėta 2016-12-07).
- 65.** *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymas dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas*. 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-317. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=404013 (Žiūrėta 2016-04-20).
- 66.** *Lietuvos respublikos švietimo įstatymas*. 1991 m. birželio 25 d. Nr. I – 1281. Prieiga per internetą: <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=2550> (Žiūrėta 2016-04-20).
- 67.** *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, 2 str. Prieiga per internetą: http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf (Žiūrėta 2015-11-04).
- 68.** *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas*. 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F> (Žiūrėta 2016-12-08).
- 69.** *Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl bendrojo lavinimo, specialiojo ugdymo, profesinio mokymo mokyklų, pagalbą mokiniui, mokytojui ir mokyklai teikiančių įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo*. 2004 m. Birželio 14 d. Nr. 746. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DEADE7A86DEB/TAIS_395557 (Žiūrėta 2015-11-04).
- 70.** *Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklių patvirtinimo*. 2011 m. birželio 29 d. Nr. 768. Prieiga per internetą: [https://www.smm.lt/uploads/lawacts/nutarimai/2011-06-29-768\(1\).htm](https://www.smm.lt/uploads/lawacts/nutarimai/2011-06-29-768(1).htm) (Žiūrėta 2015-11-04).
- 71.** Maslow, A. (1959). *New Knowledge in Human Values*. New York: Harper Brothers.
- 72.** Maslow, A. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
- 73.** Mažylienė, A. (2011). *Inkliuzinio ugdymo organizavimas bendrojo lavinimo mokykloje. Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui*. Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Inkliuzinis_ugdymas.pdf (Žiūrėta 2016-04-15).

74. McTighe, J., Brown, J. L. (2005). Differentiated Instruction and Educational Standards: Is Detente Possible? *Theory into Practice*, 44 (3), 234–244.
75. Miginis, N. Ulozas, M. (2010). *Tarpžinybinis bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu jaunimo politikos srityje*. Prieiga per internetą: http://ijpp.lt/file/TB_ANALIZE.pdf (Žiūrėta 2016-05-10).
76. Miltenienė, L. (2005). *Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius* (Nepublikuota daktaro disertacija, Šiaulių universitetas, 2005). Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050517_213256-10060/DS.005.0.02.ETD (Žiūrėta: 2015-11-05).
77. Miltenienė, L., Mauricienė, D. (2010). Komandinio darbo struktūra ir kryptingumas tenkinant specialiuosius ugdymo(si) poreikius mokykloje. *Specialusis ugdymas*, 2 (23), 116–126.
78. Miltenienė, L., Melienė, R., Kairienė, D. (2013). Specialistų kompetencija dirbti su mokiniais, turinčiais specifinių mokymosi sutrikimų. *Specialusis ugdymas*, 1(28), 73- 84.
79. Miltenienė, L., Venclovaitė, I. (2012). Pedagogų bendradarbiavimas inkliuzinio ugdymo kontekste. *Specialusis ugdymas*, 2(27), 99- 110.
80. Mitchell, D. (2007). *What Really Works in Special and Inclusive Education*. London and New York: Routledge.
81. Morkūnienė, J. (2002). *Socialinė filosofija. Šiuolaikinė mąstymo paradigma*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
82. *N mokyklos 2014 – 2016 m. strateginis veiklos planas*. 2014 m. kovo 19 d. Nr. VI-66. Prieiga per internetą: http://www.saulesmokykla.lt/saugykla/failai/VEIKLA/Dokumentai/Strateginis_veiklos_planas.pdf (Žiūrėta 2016-05-20).
83. *N savivaldybės tarybos sprendimas dėl N savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos 2012-2015 metų bendrojo plano*. N savivaldybės tarybos sprendimas. 2012 m. vasario 28 d. Nr. T1-40. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/SAV.512521> (Žiūrėta 2016-12-04).
84. Ozmon, H. A., Craver, S. M. (1996). *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius: Leidybos centras.
85. Rodriguez, R. J., Blatz, E. T., Elbaum, B. (2014). Parents' Views of Schools' Involvement Efforts. *Exceptional Children*, 81 (1), 79 – 95.
86. Rogers, C. R. (1969). *Freedom to Learn*. Columbus, OH: Merrill.
87. Ruškus, J. (2001). *Negalės psichosociologija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
88. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

- 89.** *Salamankos deklaracija.* (1994). Prieiga per internetą: <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000984/098427eo.pdf> (žiūrėta 2016-04-29).
- 90.** Soriano, V. (Red). (2005). *Ankstyvoji intervencija vaikystėje. Situacijos Europoje analizė pagrindiniai aspektai ir rekomendacijos.* Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
- 91.** Stoner, J. A. F., Freeman, R. E., Gilbert, D. R. (1999). *Vadyba.* Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- 92.** Stulbs, S. (2008). *Inclusive Education: Where there are few resources.* The Atlas Alliance.
- 93.** Survutaitė, D. (2015). Unikaliuos kultūros mokykla. *Švietimo problemos analizė*, 3(127), 1 – 8.
- 94.** *Švietimo kolegijos nutarimas dėl pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių vaikams bendrojo ugdymo įstaigose tvarkos.* 1993 m. gegužės 27 d. Cituota iš: Aidukienė, T., Labinienė, R. (2003). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo tendencijų apžvalga tarptautiniame bei Lietuvos švietimo reformos kontekste (19990 – 2002 m.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 31-50). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- 95.** Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
- 96.** UNESCO. (2005). *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All.* Prieiga per internetą: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf> (Žiūrėta 2015-11-05).
- 97.** Ušeckienė, L. (2002). Tėvų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų bendradarbiavimo nuostatos. *Pedagogika*, 54, 187-191.
- 98.** Vaicekauskienė, V. (2003). Neįgaliųjų vaikų ugdytojų požiūris į bendradarbiavimą. *Socialinis darbas*, 1 (3), 57 – 71.
- 99.** Valentukevičius, V. (2004). *Druskininkų raidos chronologija.* Druskininkai: Vija.
- 100.** Vijeikienė, B., Vijeikis, J. (2000). *Komandinio darbo pagrindai.* Mokymo priemonė studentams. Vilnius: Rosma.
- 101.** *Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.* 1948 m. gruodžio 10 d. Prieiga per internetą: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lit.pdf (Žiūrėta 2016-04-10).
- 102.** Westwood, P. (1996). *Commonsense Methods for Children with Special Needs.* New York: Routledge.

PRIEDAI